

More i živi svijet mora u nastavi Likovne kulture i Prirode i društva

Gudelj, Nives

Master's thesis / Diplomski rad

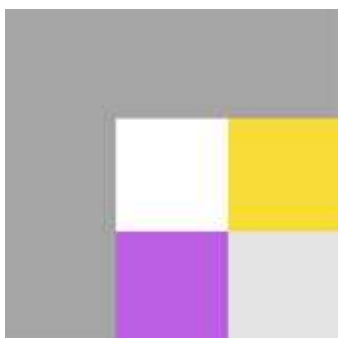
2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Education / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:141:015597>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-29**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Nives Gudelj

**MORE I ŽIVI SVIJET MORA U NASTAVILIKOVNE KULTURE I
PRIRODE I DRUŠTVA**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

**MORE I ŽIVI SVIJET MORA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE I PRIRODE I
DRUŠTVA**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Likovna kultura

Mentor: doc.dr.art. Marko Šošić

Sumentor: mr.sc. Željko Popović, prof. v. š.

Student: Nives Gudelj

Matični broj: 2871

Modul: C – engleski jezik

Osijek
rujan, 2019.

Zahvaljujem svojim mentorima, mr.sc. Popoviću i doc.dr.art. Šošiću na suradnji, pomoći i strpljenju pri izradi diplomskoga rada. Također veliko hvala gđi. Mandić iz muzeja Gloria Maris na pomoći i odvojenom vremenu koje mi je posvetila kako bih što bolje napisala diplomski rad. Najveće hvala mojoj obitelji koji su mi bili podrška i najveći oslonac tijekom svih godina školovanja.

Sažetak

Ovim radom utvrđuju se stavovi učitelja razredne nastave vezanih uz more i morske organizme u razrednoj nastavi, osobito u predmetima Likovna kultura i Priroda i društvo te stavovi o muzejskom prostoru Gloria Maris i njegovoj pogodnosti za izvođenje nastavnih tema vezanih uz nastavno područje mora. Istraživanje je provedeno tijekom akademske godine 2018./2019. s učiteljima razredne nastave. U istraživanju i radu su se koristile metoda rada na tekstu i metoda anketnog upitnika za učitelje razredne nastave, a podatci prikupljeni anketom su anonimni. Rezultati istraživanja pokazali su da su djeca iznimno zainteresirana za teme o moru i da je muzejski prostor pogodan za izvođenje nastave likovne kulture i prirode i društva te da većina učiteljica planira posjetiti muzejski prostor Gloria Maris u Osijeku.

Ključne riječi: likovna kultura; more; morski organizmi; stavovi učitelja

Summary

This thesis refers to attitudes of primary school teachers about sea and sea life in primary education, especially in teaching Art and Science and Society, as well as their attitudes towards museum Gloria Maris in Osijek and its suitability to teach topics related to the sea and sea life. The research was conducted with primary school teachers during the academic year 2018/2019. In this research, methods of documentation and a survey were used, and the collected data were anonymous. The results showed that children are extremely interested in topics about sea life and that the museum is completely suitable to organize classes of Arts and Science and Society, and that most of the respondents plan to visit the museum.

Key words: art; sea; sea life; attitudes of primary school teachers

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. MORE I ŽIVI SVIJET MORA U RAZREDNOJ NASTAVI	2
2.1. More u nastavi prirode i društva	2
2.1.1. 1. razred	4
2.1.2. 2. razred	4
2.1.3. 3. razred	9
2.1.4. 4. razred	14
2.2. More u nastavi likovne kulture	20
2.2.1. Motivi mora u nastavi likovne kulture	21
2.3. Teme o moru u Nastavnom planu i programu	22
3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	27
3.1. Predmet istraživanja	27
3.2. Cilj i zadatci istraživanja	27
3.3. Metode i postupci u istraživanju	27
3.4. Osnovni uzorak istraživanja	27
3.5. Obrada podataka	27
4. REZULTATI	28
5. RASPRAVA	49
6. ZAKLJUČAK	51
7. SAŽETAK	52
8. SUMMARY	53
9. LITERATURA	54
10. PRILOZI	56

1. UVOD

U ovome radu predstaviti će se teme mora i živog svijeta mora u razrednoj nastavi, posebice u nastavi Likovne kulture i nastavi Prirode i društva. U svrhu izrade diplomskoga rada pregledana je literatura triju različitih izdavačkih kuća (Školska knjiga, Alfa, Profil Klett) od prvog do četvrtog razreda osnovne škole iz predmeta Priroda i društvo te su popisane nastavne teme koje su vezane uz more i živi svijet mora te organizmi koji se mogu pronaći u različitim udžbenicima. Također pregledan je i Nastavni plan i program kako bi se vidjelo koje su teme iz područja mora propisane i trebaju se obraditi. Nadalje pronađeni organizmi uspoređeni su sa zbirkom organizmima koji je u posjedu Muzejskog prostora Gloria Maris u Osijeku. Također, provedeno je i istraživanje s učiteljima razredne nastave kako bi se ispitali stavovi i razmišljanja učitelja o moru i živom svijetu mora u provođenju nastave Likovne kulture i Prirode i društva te koliko poznaju Muzejski prostor Gloria Maris. U svrhu izrade diplomskoga rada posjećen je i muzejski prostor Gloria Maris i proveden je razgovor s voditeljicom muzeja. Ova tema diplomskoga rada izabrana je radi pregleda o stavovima učitelja i njihovoj motivaciji i volji za posjetom muzejskog prostora, jednog od najboljih primjera zbirke vodenog svijeta. Naime, muzej slovi kao jedan od posjednika najveće zbirke eksponata organizama iz mora u Europi. Postavlja se pitanje zašto ovakav resurs nije iskorišten maksimalno među učiteljima razredne nastave. Upravo to pitanje ispitalo se anketom među 25 ispitanika, tj. učitelja razredne nastave iz različitih škola osječkoga kraja. Ispitale su se i teme koje se koreliraju iz Prirode i društva i Likovne kulture. Izvanučionička nastava najbolji je oblik nastave navodi i literatura i propisani plan i program, jer su djeca u neposrednoj blizini s objektima o kojima uče i susreću se s prirodnim okolinom te na taj način razvijaju timski rad, stvaranje kvalitetnih odnosa među skupinama. Najveća prednost izvanučioničke nastave je brže i lakše učenje uz koje učenici nemaju problema pri savladavanju gradiva. U ovome diplomskome radu pregledana je literatura najprije o predmetima Likovnoj kulturi i Prirodi i društvu, zatim je pregledan Nastavni plan i program, provedeno je istraživanje te su dobiveni rezultati o kojima se raspravlja u idućem poglavlju. Na kraju diplomskoga rada može se pronaći primjer provedbe nastavnih tema iz Likovne kulture i Prirode i društva kojeg su navele učiteljice razredne nastave te se na kraju rad zaključuje.

2. MORE I ŽIVI SVIJET MORA U RAZREDNOJ NASTAVI

Teme o moru i živom svijetu mora sastavni su dio gotovo svakoga predmeta u školi. Iako su najzastupljenije u nastavi Prirode i društva, mogu se korelirati i s drugim predmetima u razrednoj nastavi. Likovna kultura je u dvostrukoj svezi s nastavom Prirode i društva. U prirodi uočavamo niz stvari lijepa oblika, koje mogu poslužiti kao motiv za likovno izražavanje. S druge pak strane, jednostavan crtež može pridonijeti razumijevanju tvari i pojava u prirodi. Pohod u prirodu u različito godišnje doba i na različita mjesta treba biti povezan i uz glazbenu kulturu i tjelesnu i zdravstvenu kulturu (De Zan, 1999.). More i živi svijet mora često služe kao motivi u Likovnoj kulturi za crtanje i slikanje morskih školjaka, morskih valova, riba te izrade morskih bića kiparskom tehnikom. Osim što je moguće korelirati ovu temu kroz sve predmete u osnovnoškolskoj nastavi, također se u mnogim školama provodi integrirani dan na temu voda. Tada se često spominje more, količine mora na svijetu, živi svijet u moru te opasnost koja prijeti svim tim bićima ako se nastavi onečišćavanje mora različitim otpadom i naftnim zagađenjima. Pri provedbi ovakvih ili sličnih nastavnih tema učenicima se pruža mogućnost i terenske nastave, odlaskom na more gdje provode „Školu u Prirodi“ ili jednodnevnim odlaskom u muzej školjaka Gloria Maris u Osijeku. Muzej posjeduje zavidnu zbirku morskih organizama iz Jadranskog mora kao i različitih mora i oceana diljem svijeta. Također, u muzeju se nalazi stručno vodstvo koje učenicima predstavlja zbirku i različitim ih informacijama zainteresiraju za živi svijet mora.

2.1. More u nastavi prirode i društva

Nastava prirode i društva u razrednoj nastavi ponajprije pridonosi intelektualnom i socijalno-emocionalnom razvoju učenika. Nastavni predmet ujedinjuje sadržaje različitih znanstvenih područja, prirodoslovnih i društvenih (kemije, fizike, biologije, geografije, povijesti, hrvatskoga jezika, informatike...). Tijekom poučavanja učenici trebaju ovladati ključnim pojmovima koji omogućuju nadograđivanje sadržaja prirodnih i društvenih predmeta u višim razredima osnovne škole. (Nastavni plan i program, 2006.) Nastava Prirode i društva treba biti tako organizirana i komponirana da njezinim sadržajem i metodama rad učenici stječu cjelovitu spoznaju o prirodnim i društvenim pojavama u svom okruženju i zadovoljavaju svoje interese za temeljitijim upoznavanjem okoliša. (De Zan, 1999.) Postoje različiti sadržaji o moru i živom svijetu mora u udžbenicima Prirode i društva u nižim razredima osnovne škole, od tema o moru kao vodi stajaćici i Jadranskom moru do tema o živom svijetu Jadranskog mora i živom svijetu u moru i uz more. Postoji mnogo načina za obradu ovakvih tema. Iako se velik broj učiteljica odlučuje za frontalnu učioničku nastavu, preporuča se odlazak u muzeje kako bi učenici došli

u kontakt sa stvarnom izložbom. Izvanučionička nastava u prirodi i društvu nastava je izvan učionice, npr. u školskom vrtiću, parku, na travnjaku, moru i drugdje, gdje se nastavno gradivo usvaja na izvornoj stvarnosti. Za učenike početnih razreda osnovne škole posebno su važne ekskurzije koje se izvode više puta tijekom godine u određene životne zajednice (šume, livade, bare, more) u kojima se upoznaju životne pojave u razna godišnja doba. Ustrojstvo svake ekskurzije ima u temelju tri dijela: pripremanje, izvođenje i rad u učionici nakon ekskurzije. Temeljno je pravilo prilikom izvođenja izvanučioničke nastave da učenici živa bića i pojave u izvornoj stvarnosti promatraju u svezi s okruženjem u kojem žive i u kojem se pojave događaju. (De Zan, 1999.) Cilj izvanučioničke nastave je učenje otkrivanjem u neposrednoj životnoj stvarnosti, u kojemu se učenici susreću s prirodnom i kulturnom okolinom, ljudima koji u njoj žive i koji su utjecali na okolinu. Rad izvan škole potiče radost otkrivanja, istraživanja i stvaranja, pogodan je za timski rad, utječe na stvaranje kvalitetnih odnosa unutar odgojno-obrazovne skupine te potiče intelektualna čuvstva. Pri organizaciji ovoga oblika rada valja voditi računa o interesima, mogućnostima i sposobnostima učenika. Izvanučionička nastava treba koristiti mogućnost interdisciplinarnoga povezivanja sadržaja različitih nastavnih predmeta. Pogodnost ovoga oblika nastave jest lakše i brže učenje. (Nastavni plan i program, 2006.) Jedan od dobrih primjera je muzejski prostor Gloria Maris u Osijeku koji nudi stalnu izložbu morskog svijeta te omogućuje dolaske školama kako bi upoznali više sadržaja od onoga kojega nude udžbenici. Nakon posjete izložbi, učenici mogu korelirati naučeno gradivo o moru i živom svijetu mora s nastavom prirode i društva i komentirati viđen sadržaj. U svrhu izrade diplomskog rada pregledani su različiti udžbenici različitih nakladnika kako bi se uvidjelo koji je sadržaj zastupljen u udžbenicima, a vezan je uz more i živi svijet mora.

Sveukupno je pregledano 12 različitih udžbenika triju različitih nakladničkih kuća (Alfa, Profil Klett i Školska knjiga).

1. Jelić, T., Domišljanović, D. (2014.) *Škola i dom – udžbenik iz prirode i društva za prvi razred osnovne škole*, Zagreb: Alfa
2. Jelić, T., Domišljanović, D. (2014.) *Dom i zavičaj – udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*, Zagreb: Alfa
3. Jelić, T. (2014) *Hrvatski zavičaji – udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*, Zagreb: Alfa
4. Jelić, T. (2014.) *Moja domovina – udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*, Zagreb: Alfa

5. Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N. (2018.) *Pogled u svijet 1 – udžbenik iz prirode i društva za prvi razred osnovne škole*, Zagreb: Profil Klett
6. Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N. (2018.) *Pogled u svijet 2 – udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*, Zagreb: Profil Klett
7. Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N. (2018.) *Pogled u svijet 3 – udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*, Zagreb: Profil Klett
8. Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N. (2018.) *Pogled u svijet 4 – udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*, Zagreb: Profil Klett
9. Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2014.) *Eureka 1 – udžbenik iz prirode i društva za prvi razred osnovne škole*, Zagreb: Školska knjiga
10. Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2014.) *Eureka 2 – udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*, Zagreb: Školska knjiga
11. Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2014.) *Eureka 3 – udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*, Zagreb: Školska knjiga
12. Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2014.) *Eureka 4 – udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*, Zagreb: Školska knjiga

U sljedećim potpoglavljima bit će prikazano tablično i slikovno koje su nastavne teme zastupljene u udžbenicima iz Prirode i društva te koje su od tih nastavnih tema povezane sa sadržajem o moru i živom svijetu mora.

2.1.1. 1. razred

Učenici prvog razreda sposobni su opisivati vanjsku pojavnost stvari i promjene – supstantivni stadij. Oni uočavaju, razlikuju, imenuju i nabrajaju pojedine predmete i živa bića iz svog okruženja (primjerice, uočavaju, razlikuju i imenuju proljetnice u prirodi, cvijeće u vrtu, ptice selice i stanarice itd.) (De Zan, 1999.) U udžbenicima iz Prirode i društva u prvome razredu nije pronađena nijedna tema vezana uz more i živi svijet mora. Teme koje su u udžbenicima Prirode i društva u prvome razredu, uglavnom su vezane za školu i dom te privikavanju na novo okruženje s kojim se učenici po prvi puta susreću.

2.1.2. 2. razred

U drugom razredu učenici uočavaju različite događaje, pothvate i promjene - akcioni stadij – što se događa tijekom dana, tjedna i godine (primjerice, promjene na proljetnicama tijekom proljeća, razlikuju proljetnice od cvijeća što ga čovjek uzgaja u vrtu, uočavaju odlazak ptica

selica u jesen i povratak u proljeće itd.). (De Zan, 1999.) Pronađeno je nekoliko tema u različitim udžbenicima koje su povezane s more i živim svijetom mora. Uglavnom su to nastavne teme koje se odnose na vode stajačice, Jadransko more i primorski zavičaj.

Tablica 4. Sadržaj udžbenika Priroda i društvo za 2. razred – Alfa (Dom i zavičaj 2)

RAZRED	NASTAVNA TEMA I JEDINICA	SADRŽAJ O MORU I ŽIVOM SVIJETU MORA
2.	I. KULTURA ŽIVOTA 1. Ponašanje u školi 2. Obitelj 3. Rodbina 4. Kultura stanovanja 5. Kućanski uređaji 6. Zaštita od požara 7. Zaštita i čuvanje okoliša II. PRIRODNO – GEOGRAFSKA OBILJEŽJA ZAVIČAJA 1. Upoznajmo svoje mjesto 2. Raznoliki zavičaji 3. Nizinski zavičaj 4. Brežuljkasti zavičaj 5. Gorski zavičaj 6. Primorski zavičaj 7. Vode u zavičaju 8. More III. GOSPODARSTVO U ZAVIČAJU 1. Zanimanja ljudi 2. Rad u tvornicama i građevinarstvu 3. Rad u trgovini 4. Kulturne ustanove IV. PROMETNI ODGOJ 1. Upoznajmo prometne znakove 2. Putujemo brodom i zrakoplovom	6. Primorski zavičaj 7. Vode u zavičaju 8. More

	3. Putujemo autobusom i vlakom V. PRIRODA 1. Jesen u zavičaju 2. Vrt i polje u jesen 3. Voćnjak i vinograd u jesen 4. Šuma, park i livada u jesen 5. Zima u zavičaju 6. Biljke, životinje i ljudi zimi 7. Proljeće u zavičaju 8. Biljke, životinje i ljudi u proljeće 9. Ljeto u zavičaju 10. Biljke, životinje i ljudi u proljeće VI. SNALAŽENJE U VREMENU 1. Jedan sat 2. Jedan dan 3. Mjesec 4. Godina i kalendar VII. NAŠE TIJELO I ZDRAVLJE 1. Dijete 2. Prehrana i zdravlje 3. Zdravstvene ustanove VIII. PRIGODNE TEME 1. Dani kruha 2. Božić i Nova godina 3. Uskrs 4. Dan državnosti	
--	--	--

Tablica 5. Sadržaj udžbenika *Priroda i društvo* za 2. razred – Profil Klett (Pogled u svijet2)

RAZRED	NASTAVNA TEMA I JEDINICA	SADRŽAJ O MORU I ŽIVOM SVIJETU MORA
2.	1. U drugom razredu 2. Učenička prava i dužnosti	

3. Ura 4. Koliko je sati? 5. Mjeseci i godina 6. Kalendar 7. Obitelj 8. Rodbina 9. Kultura stanovanja 10. Kućanski uređaji 11. Računalo 12. Zaštita od požara 13. Zaštita od požara i drugih opasnosti 14. Dijete 15. Zdravlje 16. Prehrana 17. Zdravstvene ustanove 18. Zaštita i čuvanje okoliša 19. Prometni znakovi 20. Putujemo 21. Putujemo autobusom 22. Putujemo vlakom 23. Putujemo brodom 24. Putujemo zrakoplovom 25. Upoznajmo svoje selo 26. Upoznajmo svoj grad 27. Kulturne ustanove 28. Moj zavičaj 29. Moj zavičaj – nizinski kraj 30. Moj zavičaj – brežuljkasti kraj 31. Moj zavičaj – gorski kraj 32. Moj zavičaj – primorski kraj 33. Vode u domu	1. Moj zavičaj – primorski kraj
--	---------------------------------

	34. Vode u zavičaju 35. Zanimanja ljudi 36. Jesen 37. Zima 38. Proljeće 39. Ljeto 40. Godišnja doba 41. Blagdani i praznici 42. Dani kruha 43. Božić 44. Uskrs	
--	--	--

Tablica 6. Sadržaj udžbenika Priroda i društvo za 2. razred – Školska knjiga (Eureka 2)

RAZRED	NASTAVNA TEMAI JEDINICA	SADRŽAJ O MORU I ŽIVOM SVIJETU MORA
2.	1. Ponašanje u školi 2. Učenička prava i dužnosti 3. Upoznajmo svoje mjesto 4. Moj zavičaj 5. Jesen u zavičaju 6. Obitelj 7. Rodbina 8. Kultura stanovanja 9. Kućanski uređaji 10. Zaštita od požara 11. Zanimanja ljudi 12. Kulturne ustanove 13. Vode u zavičaju 14. Zaštita i čuvanje okoliša 15. Zima u zavičaju 16. Prometni znakovi 17. Putujemo	13. Vode u zavičaju

	18. Ura (sat) 19. Mjesec i godina 20. Proljeće u zavičaju 21. Dijete 22. Zdravlje 23. Prehrana 24. Zdravstvene ustanove 25. Ljeto u zavičaju 26. Blagdani i praznici 27. Živjeti zdravo - tjelovježba	
--	---	--

2.1.3. 3. razred

Učenici trećeg razreda sposobni su povezati dvije pojave, razumjeti uzročno – posljedične veze – stadij relacije – među pojavama, kao i njihovu važnost za čovjekov život (primjerice, povezanost pojave proljetnica u prirodi uz dulji dan, temperaturu, padaline; povezanost ekoloških čimbenika i živih bića u bari, potoku; povećanost uzročnika bolesti i same bolesti u ljudi i dr.) Rezultat takve nastave je postupno oblikovanje jasnih i pravilnih pojmova koji su posljedica cjelovitog promatranja vanjske pojavnosti predmeta ili pojave, postupne raščlambe radi upoznavanja njihove unutarnje strukture i razvoja, te njihova međudjelovanja. (De Zan, 1999.) U trećem razredu spominju se po prvi put nazivi morskih organizama te ih neki od udžbenika svrstavaju i po skupinama školjkaša, puževa i sl. Također, sadržaj nastavnih tema koji je vezan uz morske organizme kod ponekih nakladnika može biti jednak ili opsežniji u trećem razredu osnovne škole no što li je u četvrtom razredu.

Tablica 7. Sadržaj udžbenika Priroda i društvo za 3. razred – Alfa (Hrvatski zavičaji)

RAZRED	NASTAVNA TEMA I JEDINICA	SADRŽAJ O MORU I ŽIVOM SVIJETU MORA
3.	I. SNALAZIM SE U PROSTORU 1. Glavne i sporedne strane svijeta 2. Stajalište i obzor 3. Orijentacija u prostoru	

	II. PLAN MJESTA I ZEMLJOVID 1. Plan mjesta 2. Zemljovid III. IZGLED ZAVIČAJA I GOSPODARSKE DJELATNOSTI 1. Izgled zavičaja 2. Nizinski zavičaj 3. Brežuljkasti zavičaj 4. Gorski i planinski zavičaj 5. Primorski zavičaj 6. Gospodarstvo i kvaliteta okoliša 7. Moja županija IV. SPOZNAJEM I ISTRAŽUJEM PRIRODU 1. Vode u zavičaju 2. Vode tekućice 3. Vode stajaćice 4. Živi svijet u tekućicama 5. Živi svijet u stajaćicama 6. Značenje vode za život ljudi 7. Pokusi 8. Termometar 9. Ponašanje tekućina na različitim temperaturama 10. Jadransko more 11. Živi svijet u Jadranskom moru 12. Podneblje, vremenska obilježja zavičajne regije V. SNALAZIM SE U VREMENU 1. Sadašnjost, prošlost, budućnost 2. Pretci i potomci 3. Desetljeće i vremenska crta 4. Stoljeće i tisućljeće	5. Primorski zavičaj 3. Vode stajaćice 10. Jadransko more 11. Živi svijet u Jadranskom moru
--	---	---

	5. Moj zavičaj u prošlosti VI. PROMET I JA 1. Vrste prometa i prometna sredstva 2. Prometna povezanost naselja u zavičaju 3. Bicikl – moje prometno sredstvo VII. BRIGA ZA ZDRAVLJE 1. Naše zdravlje 2. Briga za osobno zdravlje 3. Pravilnom prehranom do zdravlja	
--	---	--

Tablica 8. Sadržaj udžbenika *Priroda i društvo* za 3. razred – Profil Klett (Pogled u svijet 3)

RAZRED	NASTAVNA TEMA I JEDINICA	SADRŽAJ O MORU I ŽIVOM SVIJETU MORA
3.	1. Strane svijeta 2. Stajalište i obzor 3. Magnet 4. Maketa i plan 5. Plan mjesta 6. Zemljovid 7. Zavičaj 8. Izgled nizinskog zavičaja 9. Izgled brežuljkastog zavičaja 10. Izgled gorskog zavičaja 11. Izgled primorskog zavičaja 12. Podneblje i vremenska obilježja zavičaja 13. Podneblje moga zavičaja 14. Vrste prometa 15. Gradski promet 16. Bicikl 17. Briga o zdravlju	11. Izgled primorskog zavičaja

18. Zarazne bolesti	
19. Sadašnjost, prošlost, budućnost	
20. Vremenska crta	
21. Iz života predaka	
22. Izumi koji su promijenili svijet	
23. Kulturno – povijesni spomenici zavičaja	
24. Moj zavičaj u prošlosti	
25. Moja županija	
26. Vode stajaćice	
27. Bara	
28. Vode tekućice	
29. Rijeka	
30. Jadransko more	1. Jadransko more
31. More	2. More
32. Značenje vode za život ljudi	
33. Pokus	
34. Gospodarstvo	
35. Gospodarstvo zavičajne regije – brežuljkasti zavičaj	
36. Gospodarstvo zavičajne regije – gorski zavičaj	
37. Gospodarstvo zavičajne regije – nizinski zavičaj	
38. Gospodarstvo zavičajne regije – primorski zavičaj	
39. Gospodarstvene djelatnosti	
40. Gospodarstvo i kvaliteta okoliša	
41. Električna energija	

Tablica 9. Sadržaj udžbenika Priroda i društvo za 3. razred – Školska knjiga (Eureka 3)

RAZRED	NASTAVNA TEMA I JEDINICA	SADRŽAJ O MORU I ŽIVOM SVIJETU MORA
3.	1. Živjeti zdravo – pravilne životne navike 2. Živjeti zdravo – tjelovježba 3. Strane svijeta 4. Stajalište i obzor 5. Snalaženje u prostoru 6. Plan mjesta 7. Geografska karta ili zemljovid 8. Izgled zavičaja 9. Podneblje i vremenska obilježja zavičaja 10. Gospodarske djelatnosti u zavičaju 11. Primorski zavičaj 12. Gorski zavičaj 13. Brežuljkasti zavičaj 14. Nizinski zavičaj 15. Moja županija 16. Sadašnjost, prošlost i budućnost 17. Pretci i potomci 18. Vremenska crta – desetljeće 19. Vremenska crta – stoljeće i tisućljeće 20. Moj zavičaj u prošlosti 21. Pokus 22. Obilježja voda tekućica 23. Živi svijet u vodama tekućicama 24. Obilježja Jadranskoga mora 25. Živi svijet u moru i uz more 26. Značenje vode za život ljudi 27. Gospodarstvo i kvaliteta okoliša	24. Obilježja Jadranskog mora 25. Živi svijet u moru i uz more

	28. Vrste prometa i prometnih sredstava 29. Prometna povezanost 30. Zarazne bolesti 31. Briga za zdravlje	
--	--	--

2.1.4. 4. razred

Učenici četvrtog razreda mogu uspješno odvajati prirodne pojave od društvenih pojava – stadij kakvoće – i razumjeti razlike među njima. Priroda se raščlanjuje na neživu i živu. U prirodoslovlju se od nežive prirode upoznaju uvjeti za život kao temelj za održavanje života – izvor hrane i smještaj za živa bića. Živa priroda (biljke, životinje i čovjek) obrađuju se tako da se uči njihova međusobna povezanost i ovisnost. (De Zan, 1999.) U četvrtom razredu sadržaji o moru u udžbenicima većinom odgovaraju sadržajima iz trećega razreda. Poneki nakladnici dodatno proširuju sadržaje dok neki zadržavaju istu količinu podataka.

Tablica 10. Sadržaj udžbenika Priroda i društvo za 4. razred –Alfa (Moja domovina)

RAZRED	NASTAVNA TEMA I JEDINICA	SADRŽAJ O MORU I ŽIVOM SVIJETU MORA
4.	I. UVJETI ŽIVOTA 1. Priroda nas okružuje 2. Sunce – uvjet života 3. Voda – uvjet života 4. Zrak – uvjet života 5. Tlo – uvjet života 6. Zaštita zraka, vode i tla II. ŽIVA PRIRODA 1. Život biljaka 2. Život životinja 3. Životna zajednica travnjaka 4. Životna zajednica šume 5. Život uz more i u moru 6. Prirodne posebnosti Hrvatske	5. Život uz more i u moru

	III. ČOVJEK I OKOLIŠ 1. Čovjek 2. Ljudsko tijelo 3. Moje tijelo IV. IZ PROŠLOSTI DOMOVINE HRVATSKE 1. Hrvati i nova domovina 2. Hrvatska u doba narodnih vladara 3. Hrvatska u europskom okruženju 4. Borba za materinski jezik 5. Hrvatska tijekom 20. stoljeća 6. Kulturno – povijesne znamenitosti Hrvatske 7. Samostalna Republika Hrvatska V. NAŠA DOMOVINA HRVATSKA 1. Simboli domovine 2. Zagreb – glavni grad Republike Hrvatske 3. Stanovništvo Republike Hrvatske 4. Republika Hrvatska i susjedne zemlje VI. NIZINSKA HRVATSKA 1. Prirodno – zemljopisni uvjeti nizinskih krajeva 2. Gospodarstvo nizinskih krajeva 3. Naselja nizinskih krajeva 4. Povijesne i kulturne znamenitosti nizinskih krajeva VII. BREŽULJKASTA HRVATSKA 1. Prirodno – zemljopisni uvjeti brežuljkastih krajeva 2. Gospodarstvo brežuljkastih krajeva 3. Naselja brežuljkastih krajeva	6. Prirodne posebnosti Hrvatske
--	--	--

	4. Povijesne i kulturne znamenitosti brežuljkastih krajeva VIII. GORSKA HRVATSKA 1. Prirodno – zemljopisni uvjeti gorskih krajeva 2. Gospodarstvo gorskih krajeva 3. Naselja gorskih krajeva 4. Povijesne i kulturne znamenitosti gorskih krajeva IX. PRIMORSKA HRVATSKA 1. Prirodno – zemljopisni uvjeti primorskih krajeva 2. Gospodarstvo primorskih krajeva 3. Naselja primorskih krajeva 4. Povijesne i kulturne znamenitosti primorskih krajeva	1. Prirodno – zemljopisni uvjeti primorskih krajeva 2. Gospodarstvo primorskih krajeva
--	--	--

Tablica 11. Sadržaj udžbenika *Priroda i društvo* za 4. razred –Profil Klett (Pogled u svijet 4)

RAZRED	NASTAVNA TEMA I JEDINICA	SADRŽAJ O MORU I ŽIVOM SVIJETU MORA
3.	1. Priroda 2. Život biljke 3. Sunce 4. Zrak 5. Voda 6. Kruženje vode u prirodi 7. Tlo 8. Život životinj 9. Prirodno – zemljopisni uvjeti brežuljkastih krajeva	

	10. Gospodarstvo brežuljkastih krajeva 11. Naselja i prometna povezanost brežuljkastih krajeva 12. Povijesne i kulturne znamenitosti brežuljkastih krajeva 13. Prirodno – zemljopisna obilježja gorskih krajeva 14. Gospodarstvo gorskih krajeva 15. Naselja i prometna povezanost gorskih krajeva 16. Povijesne i kulturne znamenitosti gorskih krajeva 17. Čovjek 18. Ljudsko tijelo 19. Dijelovi tijela 20. Moje tijelo 21. Dolazak Hrvata u novu domovinu 22. Prvi hrvatski vladari 23. Hrvatske države i borba za domovinu 24. Domovinski rat i samostalna Republika Hrvatska 25. Kulturno – povijesne znamenitosti Republike Hrvatske 26. Kulturni i povijesni spomenici grada Zagreba 27. Stanovništvo Republike Hrvatske 28. Republika Hrvatska i susjedne države	
--	---	--

	29. Europska unija 30. Prirodno – zemljopisni uvjeti nizinskih krajeva 31. Naselja i prometna povezanost nizinskih krajeva 32. Povijesne i kulturne znamenitosti nizinskih krajeva 33. Travnjak 34. Šuma 35. More 36. Prirodne posebnosti Republike Hrvatske 37. Zaštićena područja Republike Hrvatske 38. Nacionalni parkovi Republike Hrvatske 39. Prirodno – zemljopisni uvjeti primorskih krajeva 40. Gospodarstvo primorskih krajeva 41. Naselja i prometna povezanost primorskih krajeva 42. Povijesne i kulturne znamenitosti primorskih krajeva	35. More 38. Nacionalni parkovi Republike Hrvatske 39. Prirodno – zemljopisni uvjeti primorskih krajeva
--	---	---

Tablica 12. Sadržaj udžbenika Priroda i društvo za 4. razred – Školska knjiga (Eureka 4)

RAZRED	NASTAVNA TEMA I JEDINICA	SADRŽAJ O MORU I ŽIVOM SVIJETU MORA
3.	1. Pravilne životne navike 2. Tjelovježba	

	3. Priroda 4. Životni uvjeti 5. Sunce – uvjet života 6. Voda – uvjet života 7. Kruženje vode u prirodi 8. Zrak – uvjet života 9. Sastav zraka 10. Tlo – uvjet života 11. Život biljke 12. Život životinja 13. Povezanost biljaka i životinja 14. Životna zajednica travnjaka 15. Životna zajednica šume 16. More 17. Važnost Jadranskog mora za Republiku Hrvatsku 18. Prirodne posebnosti Republike Hrvatske 19. Čovjek 20. Ljudsko tijelo 21. Pubertet 22. Štetnost ovisnosti 23. Hrvati u novoj domovini 24. Hrvatske zemlje u doba narodnih vladara 25. Hrvatska od 13. do 17. stoljeća 26. Borba za hrvatski jezik 27. Hrvatska u 20. stoljeću 28. Republika Hrvatska 29. Kulturno – povijesne znamenitosti Hrvatske	16. More 17. Važnost Jadranskog mora za Republiku Hrvatsku
--	---	---

2.2. More u nastavi likovne kulture

Program likovne kulture u osnovnoj školi temelji se na procesu istraživačkoga učenja i stvaranja. Struktura programa uvažava i prati razvojne faze učenikova likovnog izražavanja i stvaranja, a od učitelja zahtjeva kreativan i fleksibilan pristup, temeljen na poznavanju likovne problematike kao i likovnog i psihofizičkog razvitka djece. (Nastavni plan i program, 2006.) Motiv u likovnim umjetnostima prema prikazanom sadržaju (pejzažu, aktu, portretu...) daje obilježje likovnom djelu (Enciklopedija likovnih umjetnosti, 1964.) U dječjem likovnom izražavanju motiv je ono što dijete crta, gradi, slika, modelira i stoga je element poticaja u likovnom oblikovanju. U nastavi likovne kulture motiv može biti vizualan i nevizualan, a likovni i kompozicijski elementi mogu biti motivi i poticaji za dječje likovno izražavanje (Grgurić, N., Jakubin, M., 1996.). U okvirima nastavnih likovnih sadržaja učeničku pozornost potrebno je usmjeriti na motiv kako bi se učenici dodirivanjem i promatranjem učili ispitivati, istraživati, otkrivati; analizirati svojstva okoline, izražavati svoj odnos prema okolini od osjećaja do vlastitog mišljenja (Tanay, E. R., 1989.). Takav pristup prema motivu u likovnom izražavanju uvelike omogućuje da se prenese poruka te da odgaja i obrazuje na svom sadržaju. U osnovnom Linquetovom modelu (Beisle, 1978.) navedene su tri osnovne faze dječjeg likovnog izražavanja:

- faza šaranja, kao početak likovnog izražavanja
- faza dječjeg, odnosno intelektualnog realizma, kao početak namjernog prikazivanja i
- faza vizualnog realizma – napuštanje dječjeg realizma, propadanje dječjeg crteža (Piaget, 1975.)

S obzirom da je tema diplomskog rada razredna nastava, prema Linquetovom modelu, faza koja bi odgovarala ovom vremenskom periodu u našem odgojno – obrazovnom sustavu je faza intelektualnog realizma (6-11 godina). Poznato je da se tada u djece javlja jaka želja da ih sredina prihvati te da se uključe u društveni život razreda. Ako se bilo koje dijete ne uspije uključiti u život i društveno ponašanje razreda, ono postaje nezadovoljno i nesretno. To na njega može ostaviti posljedice vezane uz njegovu kasniju društvenost i prilagodljivost u novim sredinama i situacijama. (Grgurić, N., Jakubin, M., 1996.). U tom periodu tijekom prvog razreda djeca su podložna stvaranju šablona, koje su u likovnom smislu negativne jer koče razvoj dječjeg stvaralaštva konstantnim ponavljanjem oblika. Neke od najčešćih šablona su ptica, cvijet, kuća, oblak, itd. Djeca u prvom razredu fascinirana su svojim aktivnostima i percepcija im je ponekad izoštrena za detalje. Poticaji za likovno izražavanje sve su raznovrsniji te dolaze iz svega što zapažaju o okolini. U rad se sve više unosi sustav, a likovni sadržaji se koriste

prema ideji učenika. Učitelj vizualno – likovnog odgoja koji poznaje razvojne faze likovnog izražavanja djece može lako usmjeriti svoj utjecaj tako da određenim poticajima ubrza razvitak likovnih sposobnosti i učenika koji se normalni razvijaju, kao i učenika koji pomalo zaostaju. Na taj način dijete postavlja razna pitanje i raduje se svojim uspjesima i time se njegov likovni izraz i spoznaja svijeta sve više i više razvijaju (Grgurić, N., Jakubin, M., 1996.).

2.2.1. Motivi mora u nastavi likovne kulture

Izbor motiva iz djetetove okoline podijeljen je u 5 kategorija (Grgurić, N., Jakubin, M., 1996.):

1. Prirodni i načinjeni oblici
2. Prostor
3. Pojave u prirodi
4. Ljudi i
5. Životinje

Od tih 5 kategorija autori spominju nekoliko motiva vezanih uz tema mora. To su motivi spužve, jedrenjaka, brodova, pristaništa, površine voda (more, potok, rijeka), riba, hobotnica, rakova, kornjača, itd. Nadalje, autori vrlo često spominju motive životinja u različitim nastavnim područjima.

Oko sedme godine učenici postaju osjetilo dovoljno razvijeni za predodžbeno izražavanje, jasnu prostornu shemu u podjeli prostora plohe na zemlju i nebo između kojih je praznina koju se popunjava pa se likovi smještaju na gornju liniju razdjelnice neba i zemlje, uzduž razdjelnice ili na donji dio papira. Likovi ljudi crtaju se u omjerima s kućama. Većina djece ove dobi izražava količinu znanja o pojedinostima koje smatraju važnima. Pokret nije jasno izražen. Nedostaju pregibi ruku i nogu. (Tanay, 2002.)

U prvome razredu učenici crtaju motiv valova, nastavna jedinica je crta po toku. Učitelj motivira učenike kroz razgovor o moru postavljajući razna pitanja poput: Kakvim je crtama prikazano mirno more, a kakvim crtama valovito more? Jesi li ikad osjetio/la snagu valu? Učenici trebaju nacrtati val koristeći crte po toku. Primjer motiva je i slikanje ribe prema zamišljanju ili prema dosjećanju. Učiteljica obrađuje nastavnu jedinicu prepoznavanje i imenovanje boja u različitim tehnikama (uljne paste, akvarel, tempera). U motivaciji za ovaj motiv učenici se dosjećaju kako izgledaju ribe, kojim ju bojama mogu naslikati i sl.

Cilj nastave likovne kulture u smislu kreativnog izražavanja trebao bi poticati učenike na razvoj različitih ideja kojima je temelj kvalitetan poticaj. Učenici trebaju obogatiti vlastite ideje za

vizualno izražavanje novim značenjima i primijeniti vizualne elemente te koristiti likovno-tehnička sredstva, a ponajprije razvijati kulturu rada. U drugom razredu motivi iz svijeta mora i živog svijeta također mogu biti raznovrsni. Jedan od primjera je motiv oluja na moru iz nastavnog područja oblikovanje na plohi – crtanje, a nastavna jedinica kontrast crta po karakteru. Motivacija učenika postiže se kroz razgovor o moru i o crtama po karakteru (nabrojati vrste crta po karakteru) i reprodukciju.

U trećem razredu dolazi vrijeme vizualnog istraživanja u predočavanju prostora crtežom ili bojom, a očituje se u izražavanju funkcionalnih odnosa oblika po sjećanju. Opće proporcije su poboljšane, a u prikazivanju prostora koristi se dijagonala koja povezuje oblike na plohi i predočava pokret. Crtež postaje sredstvo za izražavanje izvorne stvarnosti, analize i razlaganja predmeta. Percepcija se otvara otkriću. (Tanay, 2002.) Primjer koji odgovara teoriji da učenici u trećem razredu imaju poboljšanu percepciju u predočavanju prostora jest oblikovanje ljušture školjke koristeći glinamol ili drugu kiparsku tehniku. Tada do izraza dolazi učenikova kreativnost kao i poznavanje oblika ljušture školjke.

Tijekom četvrtog razreda kreativno izražavanje doživljava obogaćivanje novim značenjima. Stvara se sve više promatranjem sve složenijih oblika, a crtež odaje sve bolje poznavanje činjenica, sve veće mogućnosti osvještavanja odnosa vizualnih elemenata. Crtež postaje sredstvo za spoznavanje funkcije, a predmeti objekti usmjerenog opažanja. (Tanay, 2002.) Učenici u ovom razdoblju imaju više znanja o pojavama u prirodi i živim bićima koje možemo pronaći. Motiv morskih životinja učenike bi potaknuo da se dosjete koje sve morske životinje postoje, koje su njihove karakteristike, kako izgledaju, koje su njihove proporcije itd. Nastavna tema koja bi odgovarala ovom motivu je ploha - jedinstvo boja, oblika, veličina (harmonija). Obrazovna postignuća koja bi učenici trebali postići jesu: uočavati, istraživati i izražavati pojedine odnose (boja, oblika, veličina) u cjelini i njihovo jedinstvo uporabom zajedničkih mjera i načela; upoznati razliku između umjetnosti i primijenjene umjetnosti. (Nastavni plan i program, 2006.)

2.3. Teme o moru u Nastavnom planu i programu

Teme o moru i živom svijetu mora zastupljene su u svakom predmetu u Nastavnom planu i programu no Priroda i društvo je predmet u kojem su teme vezane uz more najzastupljenije. Tu do izražaja dolazi važnost predmeta Priroda i društvo te interdisciplinarnosti tog predmeta i mogućnošću korelacije s drugim predmetima u osnovnoj školi. Tako se u nastavi uspostavlja

koordinacija, dovođenje u suglasje, sadržaja pojedinih nastavnih predmeta. Sadržaji nastave prirode i društva prirodno se povezuju uz sadržaje nastave hrvatskoga jezika, matematike, likovne, glazbene i tjelesne i zdravstvene kulture. S obzirom da je tema diplomskog rada more i živi svijet mora u nastavi likovne kulture i prirode i društva bazirat će se samo na tim područjima.

RAZRED	PRIRODA I DRUŠTVO	LIKOVNA KULTURA
1.	-	U Nastavnom planu i programu za predmet Likovnu kulturu predviđena su različita nastavna područja i nastavne teme poput: Oblikovanje na plohi – crtanje i teme točka i crta, boja, ploha itd. Učitelji imaju slobodu sami odabrati motiv koji onda mogu povezati s morem i živim svijetom mora, a u Nastavnom planu i programu se još nalazi popis reprodukcija koje učitelji trebaju i mogu koristiti u radu.
2.	8. Moj zavičaj Ključni pojmovi: zavičaj. Obrazovna postignuća: upoznati zavičaj u kojem učenik živi; zamjećivati posebnosti svojega zavičaja: izgled, biljke, životinje (domaće životinje, divlje životinje), djelatnost ljudi. 11. Vode u zavičaju Ključni pojmovi: vode tekućice/vode stajaćice/ Jadransko more. Obrazovna postignuća: upoznati najpoznatije vode u zavičaju i odrediti ih (stajaćica - tekućica - more).	
3.	5. Izgled zavičaja* d/ primorski zavičaj Ključni pojmovi: primorski zavičaj. Obrazovna postignuća: upoznati izgled i posebnosti zavičajne regije; uočiti tipičnost naselja u zavičajnoj regiji; prikupljati, istraživati i usustavljivati nove podatke i obavijesti o zavičajnoj regiji; pokazati zavičajnu regiju na zemljovidu. 6. Vode zavičaja Ključni pojmovi: vode tekućice, vode stajaćice, živi svijet.	

	Obrazovna postignuća: razlikovati vode tekućice od voda stajaćica; uočavati, razlikovati i imenovati vode u zavičajnom području, prepoznati najpoznatije biljke i životinje u vodama. 9. Jadransko more Ključni pojmovi: more, obala, otok i poluotok. Obrazovna postignuća: razlikovati pojmove: obala, otok i poluotok; razlikovati more od ostalih voda prema izgledu, okusu, veličini i različitom biljnom i životinjskom svijetu koji ga obogaćuje.	
4.	10. More Ključni pojmovi: životna zajednica, životni uvjeti. Obrazovna postignuća: upoznati i razlikovati najpoznatije biljke i životinje u moru i uz more; razumjeti važnost mora za RH (turizam, brodogradnja, ribarstvo); navesti uzroke onečišćenja mora i razumjeti važnost očuvanja čistoće mora. 11. Prirodne posebnosti Republike Hrvatske Ključni pojmovi: zaštićena područja, nacionalni parkovi, parkovi prirode. Obrazovna postignuća: upoznati nacionalne parkove u RH; nabrojiti parkove prirode i zaštićena područja u svojem zavičaju; razumjeti važnost zaštite biljaka i životinja u RH. 25. Primorski krajevi Republike Hrvatske a. Prirodno-zemljopisni uvjeti primorskih krajeva	

	Ključni pojmovi: izgled primorskih krajeva, reljef, podneblje. Obrazovna postignuća: upoznati i na zemljovidu pokazati primorske krajeve RH i zavičajna područja primorskih krajeva; na zemljovidu pokazati najveće rijeke i gore; nabrojiti najpoznatije vjetrove; uočiti obilježja (reljef, podneblje) primorskih krajeva. b. Gospodarstvo primorskih krajeva RH Ključni pojmovi: gospodarske djelatnosti. Obrazovna postignuća: razumjeti uvjetovanost prirodno-zemljopisnih uvjeta i gospodarstva; navesti osnovne gospodarske djelatnosti; razumjeti važnost gospodarstva primorskih krajeva za cijelu RH. c. Naselja primorskih krajeva Ključni pojmovi: gradska središta, sela. Obrazovna postignuća: nabrojiti i na karti pokazati gradska središta, opisati izgled naselja. d. Povijesne i kulturne znamenitosti primorskih krajeva Ključni pojmovi: kulturno povijesni spomenici, pučki običaji (narodna baština). Obrazovna postignuća: navesti kulturno povijesne spomenike i nabrojiti najpoznatije povijesne osobe svojega kraja; upoznati pučke običaje svojega kraja.	
--	--	--

Teme o moru i živom svijetu mora koji su propisani Nastavnim planom i programom u potpunosti su uvršteni u udžbenike Prirode i društva. U prvom razredu ne postoji niti jedna tema vezana uz to područje, prvi put se spominje u drugome razredu i to u kontekstu zavičaja, ovisno o tome gdje učenici žive. Prvi put se spominje razlika između mora, rijeke i jezera. U trećem

razredu nastavne teme o moru su more, prirodne posebnosti RH i primorski zavičaj u kojem se više govori o morskim organizmima koje možemo pronaći u Jadranskome moru. U četvrtom razredu također se spominju morski organizmi u istoj količini kao u trećem razredu, samo o nakladniku ovisi hoće li se opseg informacija proširiti ili će ostati isti. Likovna kultura s druge pak strane nema strogo propisano koje motive učitelji mogu koristiti već postoji sloboda odabira i sve ovisi o maštovitosti. Učiteljima je propisano likovno područje za kojeg učitelji biraju koji će motiv koristiti. Korelacija predmeta Prirode i društva i Likovne kulture vrlo je učestala u razrednoj nastavi jer sve što se obradi na satu Prirode i društva kasnije može biti oplemenjeno slikom ili crtežom, a učenicima novo stečeno znanje o pojedinom organizmu samo pomaže pri stvaranju detalja koji će činiti njihov crtež jedinstvenim i posebnim, za razliku od crteža ustalih učenika.

3. METODE ISTRAŽIVANJA

3.1. Predmet istraživanja

Teme o moru i živom svijetu u aktualnim udžbenicima, zbirka i važnost muzejskog prostora Gloria Maris te mišljenje učitelja o zastupljenosti tema o moru i njihovoj provedbi u korelaciji Likovne kulture i Prirode i društva predmet su ovoga istraživanja.

3.2. Cilj i zadatci istraživanja

Cilj ovoga istraživanja je saznati koja su mišljenja učitelja razredne nastave o temama o moru i živom svijetu mora i muzejskom prostoru Gloria Maris u Osijeku te što muzejski prostor omogućava učiteljima razredne nastave.

3.3. Metode i postupci u istraživanju

U ovom istraživanju korištena je kvantitativna metoda koja uključuje sustavno empirijsko istraživanje pomoću statističkih tehnologija. Učiteljima razredne nastave bila je podijeljena anketa u kojoj su trebali izraziti svoje stavove o zastupljenosti tema o moru i živom svijetu mora u udžbenicima i poznavanju muzejskog prostora Gloria Maris. Nakon toga s voditeljicom muzejskog prostora Gloria Maris proveden je razgovor o eksponatima koji su izloženi u muzejskom prostoru te o viziji i misiji muzejskog prostora u budućnosti te njihovim sadašnjih radom s grupama osnovnoškolske djece.

3.4. Osnovni uzorak istraživanja

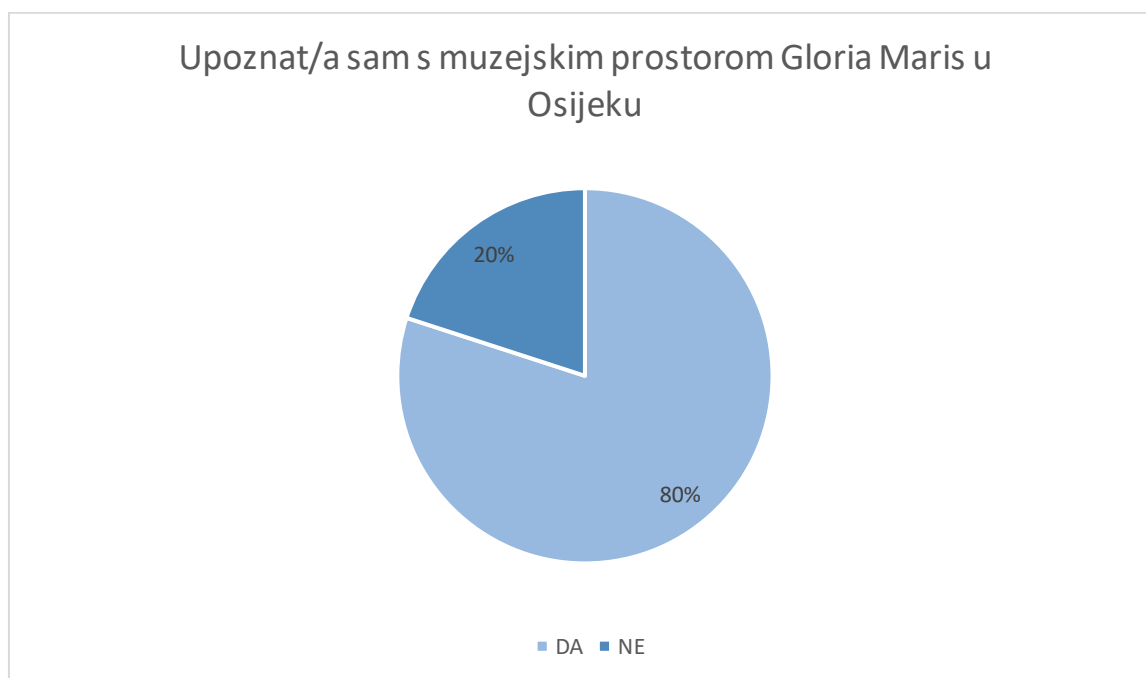
Osnovni uzorak ovoga istraživanja su učitelji razredne nastave u različitim osnovnim školama u Osječko-baranjskoj županiji. Anketa je poslana elektroničkim putem na adrese sljedećih škola: OŠ Ivana Filipovića Osijek, OŠ Mladost Osijek, OŠ Grigor Vitez u Osijeku, OŠ M.P. Katančića u Valpovu, OŠ Ivana Kukuljevića u Belišću, OŠ Sv. Ane u Osijeku, OŠ Vladimira Becića Osijek, OŠ Franje Krežme, OŠ Antuna Mihanovića, OŠ Vijenac, OŠ Jagoda Truhelka, OŠ Ljudevita Gaja u Osijeku i u 2 škole u Čepinu; OŠ Vladimira Nazora i OŠ Miroslava Krleže. Sveukupno, u provedenoj anketi sudjelovalo je 25 učitelja razredne nastave. Razgovor je proveden s voditeljicom muzejskog prostora, gospođom Mandicom Stjepanović.

3.5. Obrada podataka

Nakon pregleda svih ispunjenih anketa učitelja razredne nastave, rezultati se mogu vidjeti u idućem poglavlju. Rezultati će se prikazivati osnovnim deskriptivnim statističkim metodama, grafički i brojčano (Mužić, 2004.). Za svako odgovoreno pitanje prikazan je grafikon ili tablica s odgovorima ispitanika.

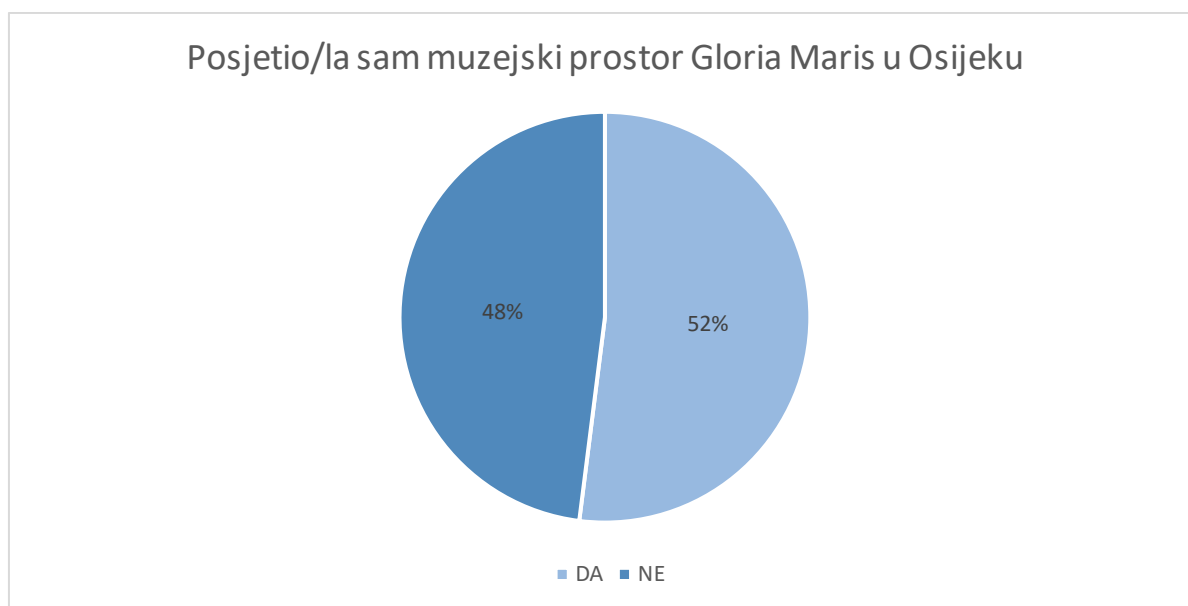
4. REZULTATI

Anketni upitnik za skupinu ispitanika sastojao se od 26 pitanja: 5 ih je dvostrukog izbora, 13 je višestrukog odabira, a 8 pitanja je otvorenog tipa (Prilog 1). U istraživanju je sudjelovalo sveukupno 25 ispitanika (N=25), učitelja razredne nastave iz različitih škola uključujući osječke osnovne škole te obližnje osnovne škole. U prvom dijelu ankete učitelji su odgovarali na 4 pitanja u kojima se ispitalo koliko su učitelji razredne nastave upoznati s muzejskim prostorom i programom kojeg on nudi. U sljedećem dijelu učitelji su trebali odgovoriti u kojoj se mjeri slažu s određenim tvrdnjama te nakon toga poslužiti se Nastavnim planom i programom te predložiti neke od nastavnih tema koje bi odgovarale gradivu mora, a provode se od prvog do četvrtog razreda u sklopu nastave Likovne kulture i Prirode i društva.

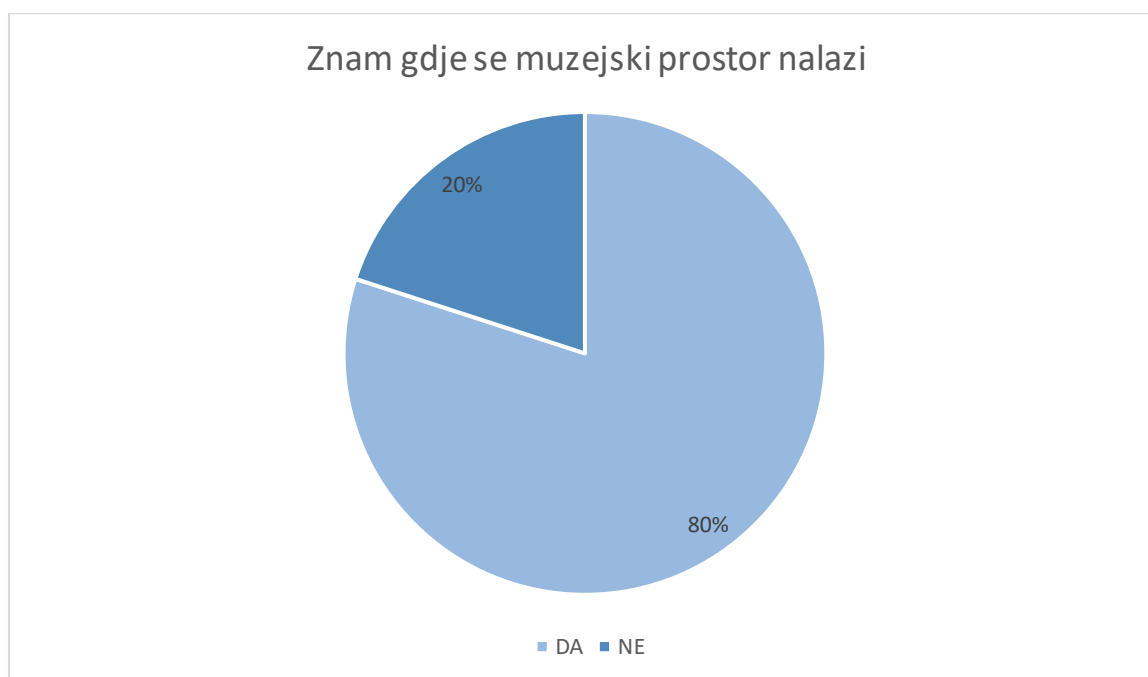
Grafikon 1. Poznavanje muzejskog prostora

Od ukupno 25 ispitanika, učitelja razredne nastave, 20 učiteljica, odnosno 80% uzorka je upoznato s muzejskim prostorom Gloria Maris dok 5 ispitanika, odnosno 20% uzorka nije upoznato s muzejskim prostorom Gloria Maris u Osijeku.

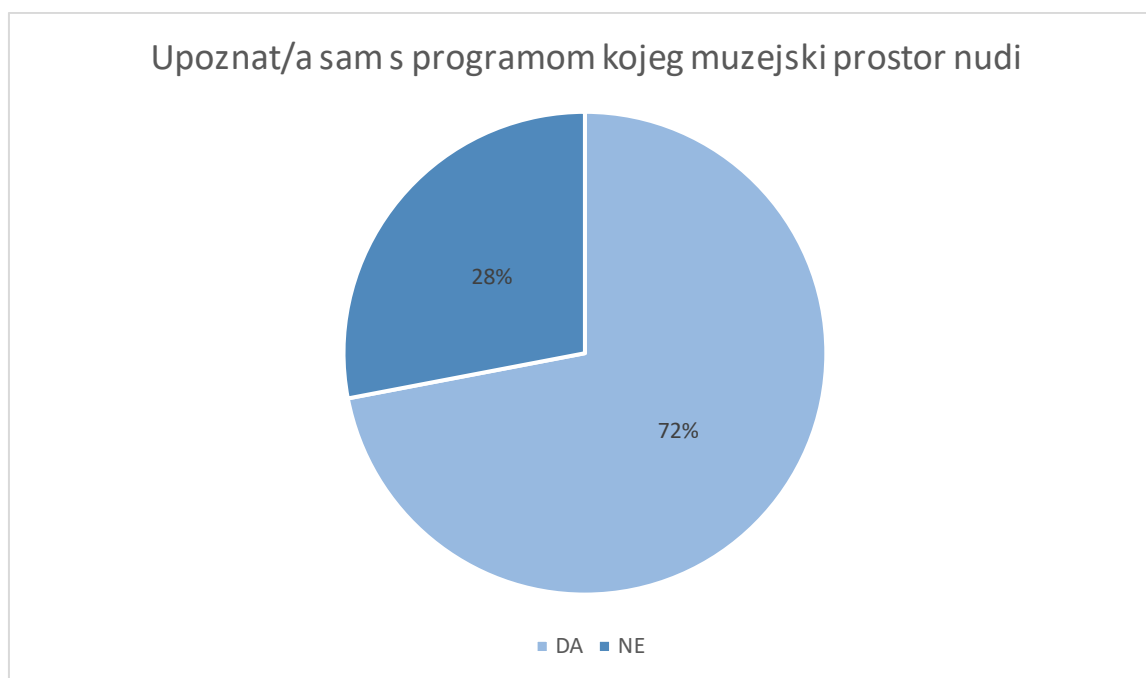
Grafikon 2. Posjećenost muzejskog prostora

Drugo pitanje u anketi bilo je jesu li učitelji ikada posjetili muzejski prostor. Rezultati su da je 13 od 25 učitelja razredne nastave posjetilo muzejski prostor, što čini 52% uzorka, dok 12 učitelja nikada nije posjetilo muzejski prostor, ukupno 48% uzorka.

Grafikon 3. Poznavanje lokacije muzejskog prostora

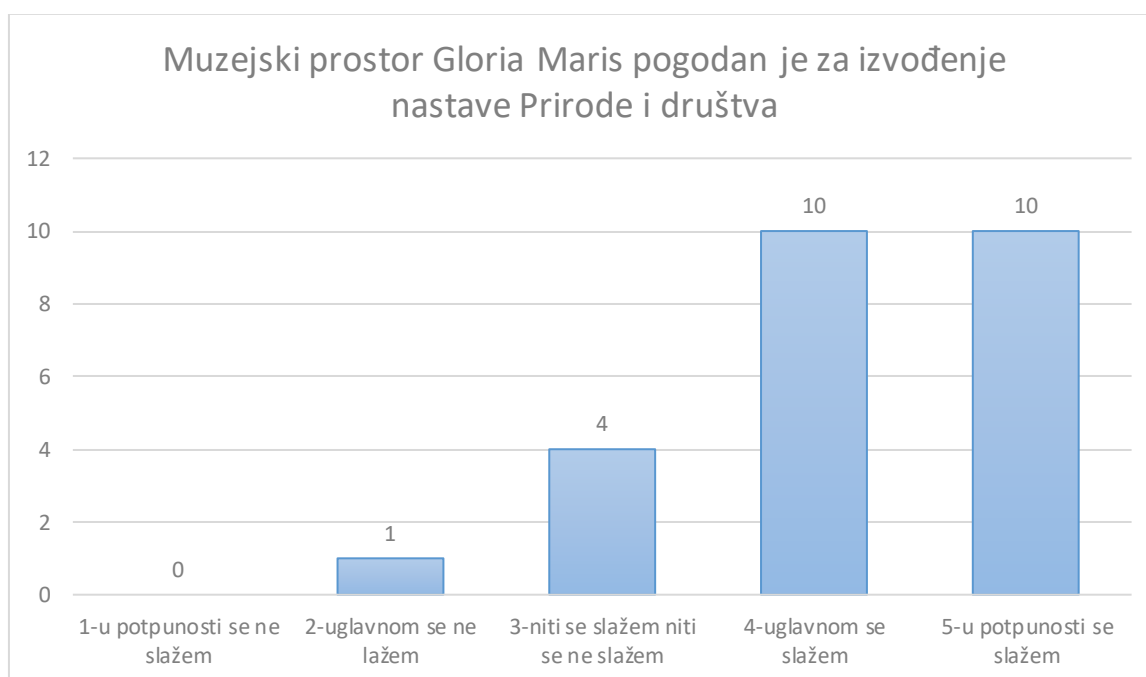
Na pitanje znaju li gdje se muzejski prostor Gloria Maris u Osijeku nalazi, 20 ispitanika, tj. 80% je reklo da znaju gdje se muzej nalazi, dok je njih 5, odnosno 20% reklo da ne znaju gdje se muzejski prostor nalazi.

Grafikon 4. Poznavanje programa muzejskog prostora

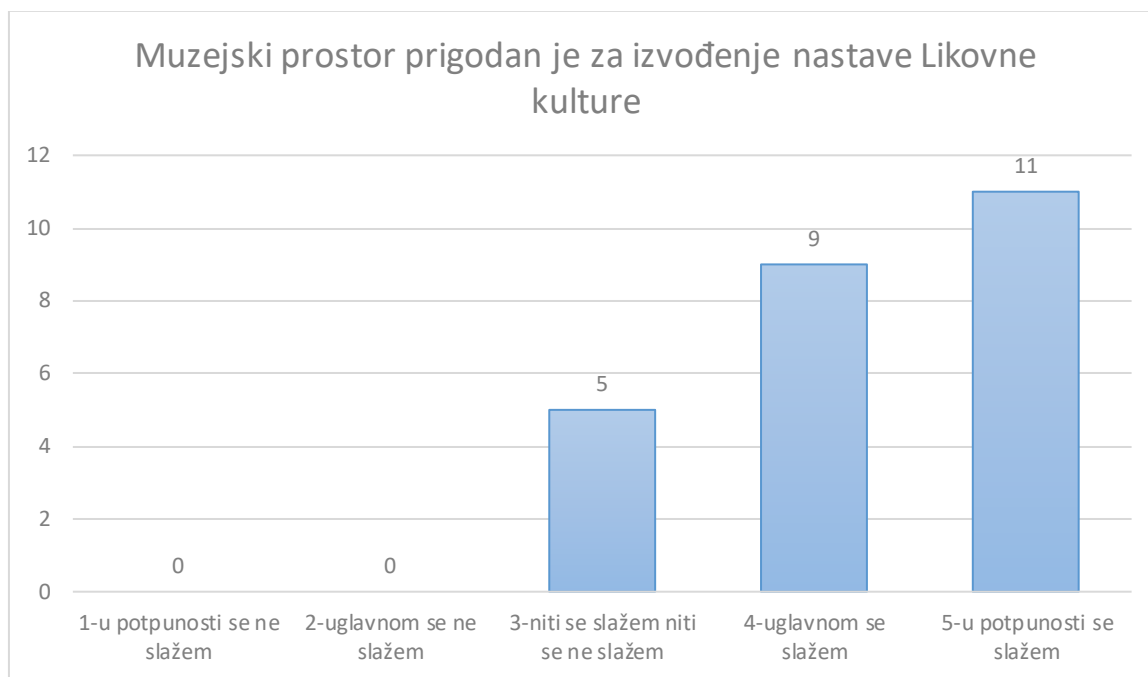
Na posljednje pitanje u grupi pitanja dvostrukog odabira, 18 učitelja razredne nastave odgovorilo je da su upoznati s programom kojeg muzejski prostor nudi, što čini 72% uzorka, dok je 7 učitelja odgovorilo da nije upoznato s programom, tj. njih 28%.

U sljedećem odjeljku učitelji su trebali odabrati tvrdnju za koju su mislili da najviše odgovara njihovu mišljenju.

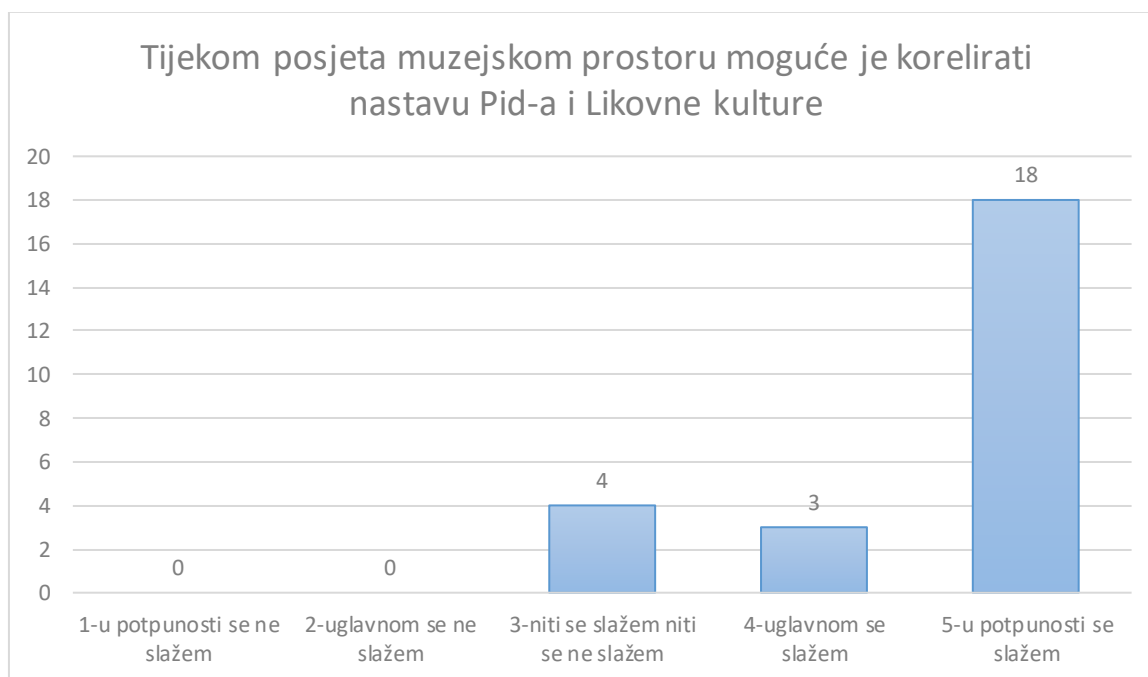
Grafikon 5. Prikladnost muzeja za izvođenje nastave Pid-a

Kada se učitelje pitalo je li muzejski prostor pogodan za izvođenje nastave Prirode i društva, od ukupno 25 ispitanika, većina ispitanika se složila, tj. njih 20, dok se samo jedan ispitanik nije složio, a 4 ispitanika se niti slaže niti se ne slaže.

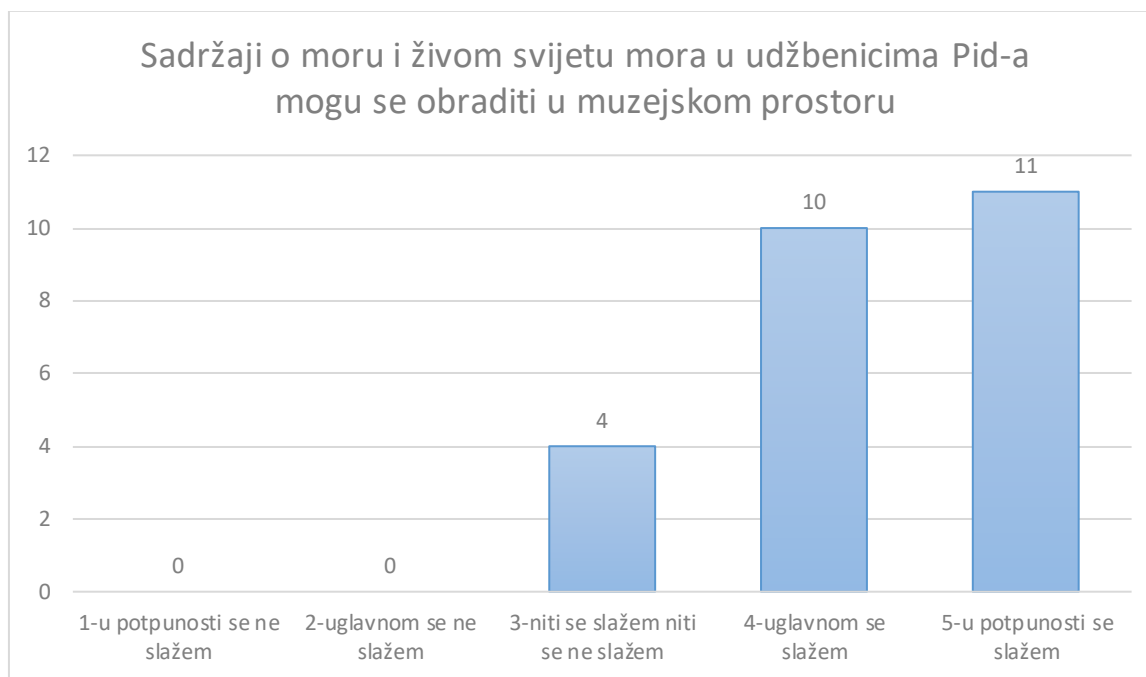
Grafikon 6. Prikladnost muzeja za izvođenje nastave Likovne kulture

Od ukupno 25 ispitanika, 20 ih se složilo da je muzej prikladan za izvođenje nastave likovne kulture, dok je njih petero reklo da se niti slažu niti ne slažu.

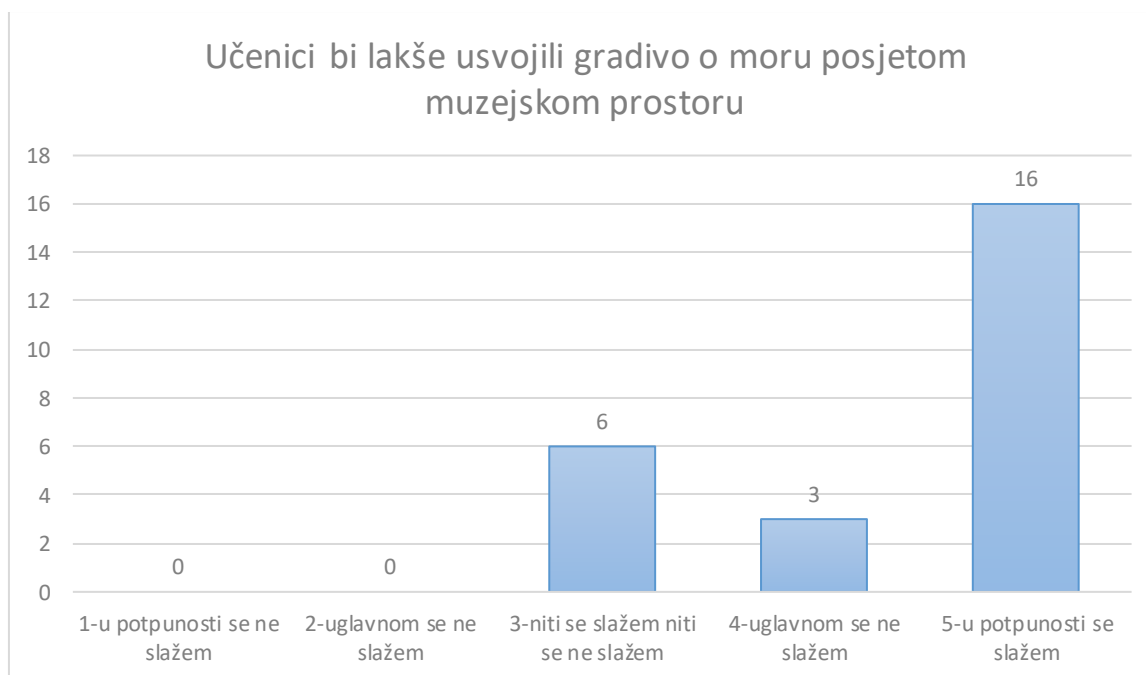
Grafikon 7. Korelacija Pid-a i Likovne kulture

Na pitanje je li moguće korelirati nastavu Prirode i društva i Likovne kulture prilikom posjeta muzejskom prostoru, 21 ispitanika od ukupno 25 se složilo, a 4 ispitanika su odgovorili da se niti slažu niti ne slažu.

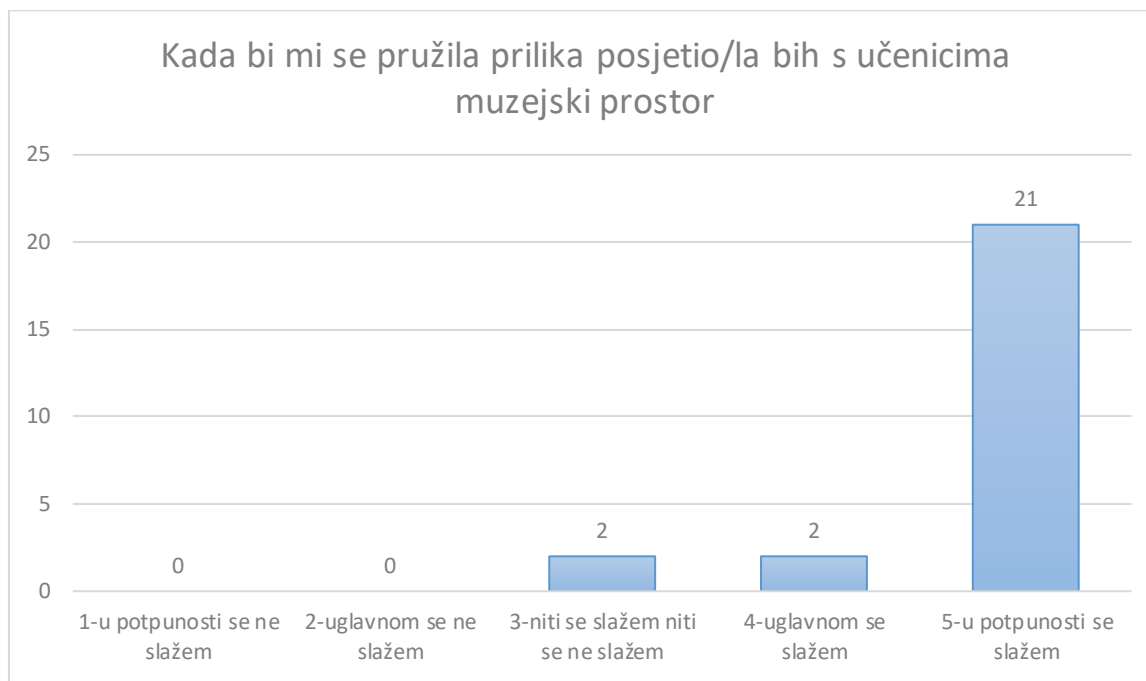
Grafikon 8. Obrada sadržaja o moru iz Pid-a u muzejskom prostoru

Kada su bili upitani o mogućnosti obrade sadržaja o moru i živom svijetu mora iz udžbenika Pid-a u muzejskom prostoru, većina učitelja se složila. Naime, od 25 ispitanika 21 je odgovorilo da se slažu s tom tvrdnjom, što čini 84%, a njih 16%, tj. 4 se niti slaže niti ne slaže.

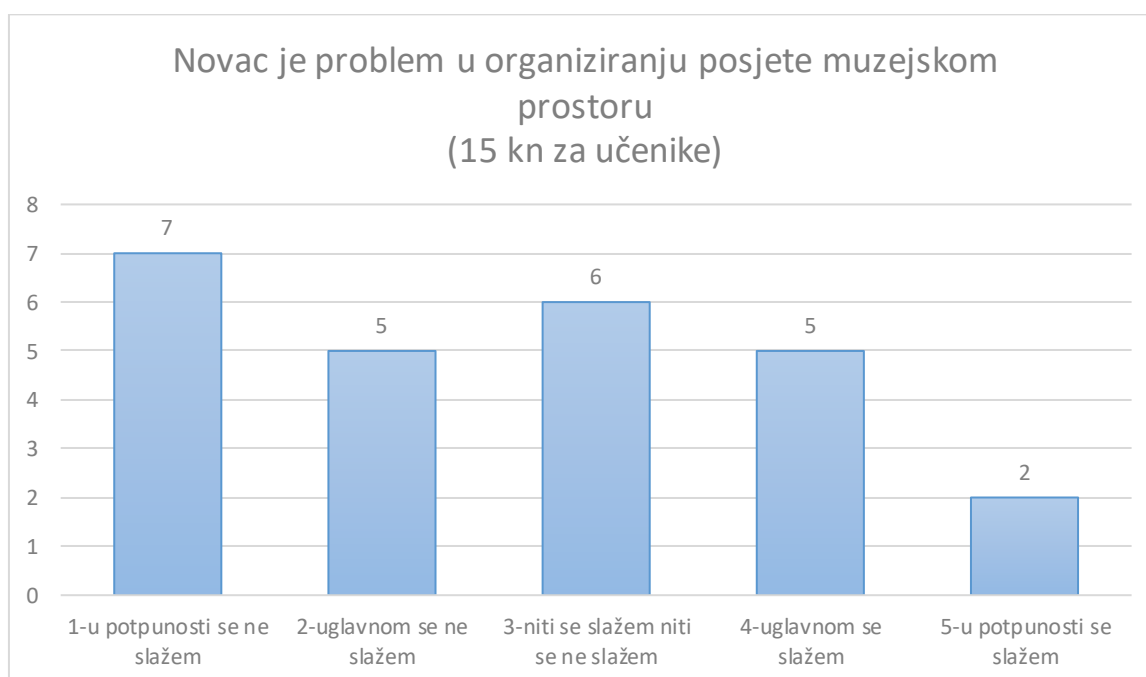
Grafikon 9. Usvajanje gradiva posjetom muzejskom prostoru

Od 25 ispitanika, 19 ispitanika (76%) se slaže da posjet muzejskom prostoru pomaže učenicima u savladavanju gradiva, a 6 ispitanika (24%) se niti slaže niti se ne slaže. Nitko od ispitanika ne misli da posjet muzeju ne pomaže učenicima u savladavanju gradiva.

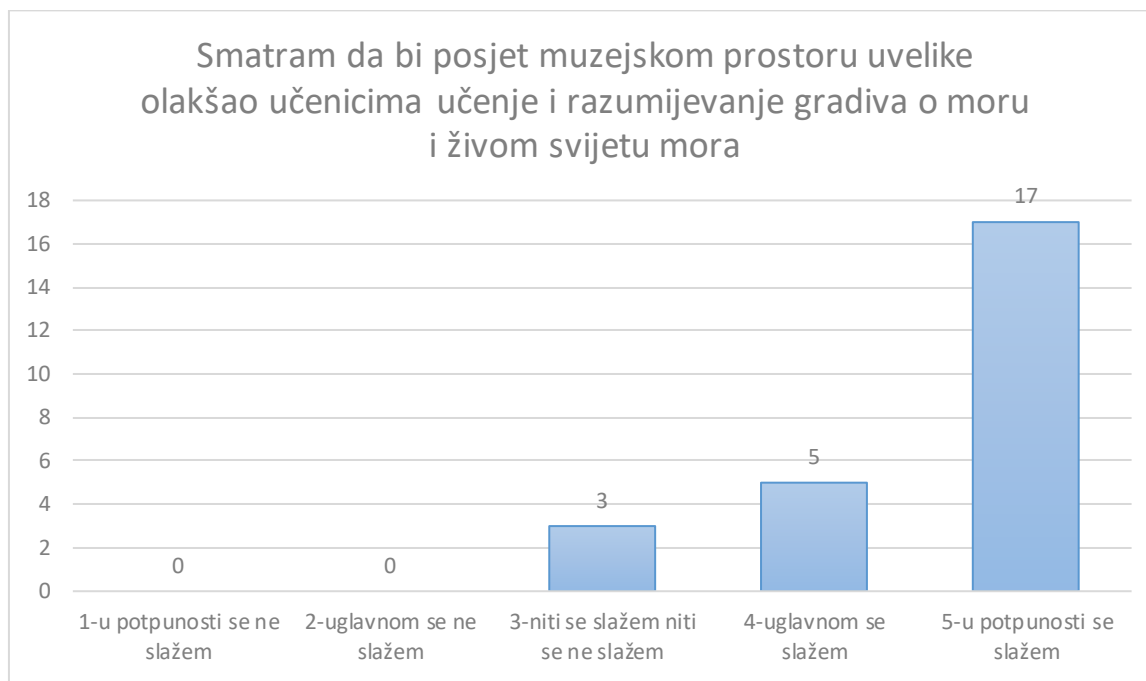
Grafikon 10. Posjet muzejskom prostoru

Od 25 ispitanika, 23 ispitanika su se izjasnila da bi svakako posjetila muzej, što čini 92%, a njih 2 ne znaju bi li posjetili, ukupno 8% uzorka.

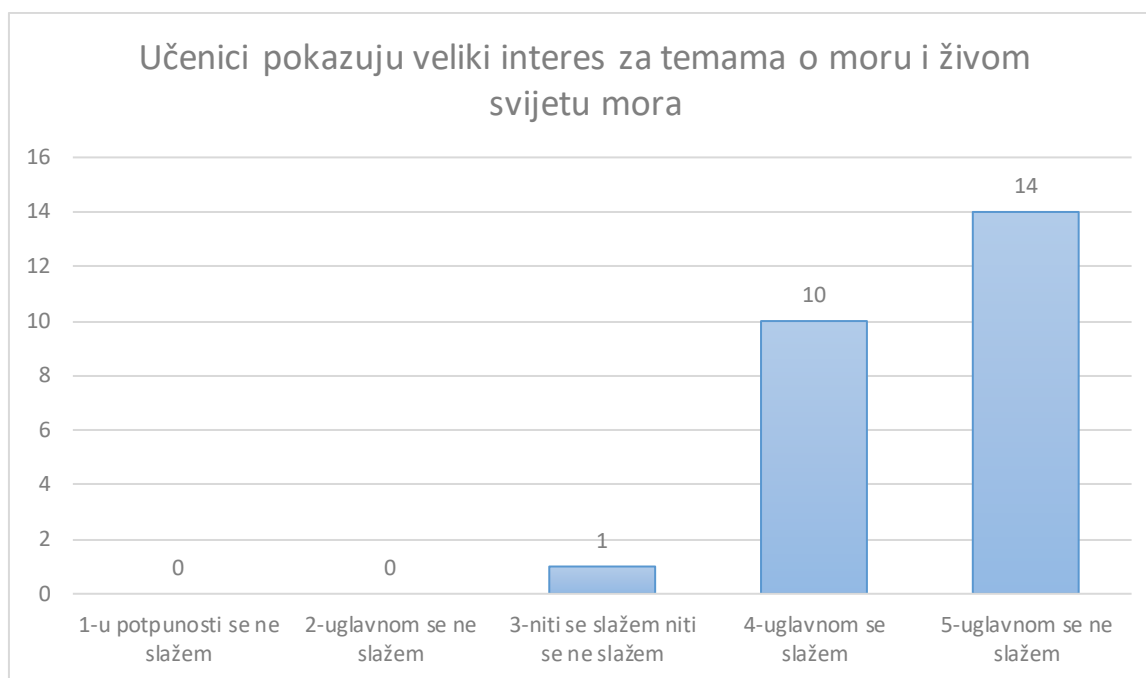
Grafikon 11. Organiziranje posjete

Na pitanje koliki je problem novac u organiziranju posjete muzejskom prostoru učitelji su davali različite odgovore. Od 25 učitelja njih 7 se složilo (28%), 12 učitelja se nije složilo (48%), a 6 učitelja se nije niti složilo niti se ne složilo (24%).

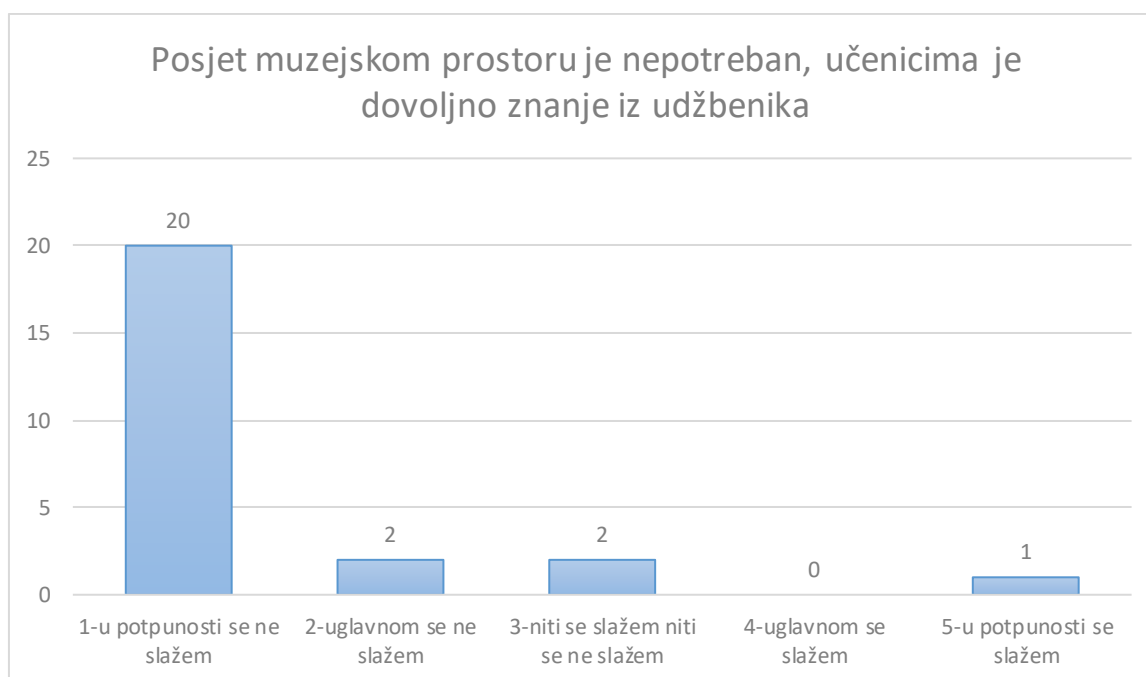
Grafikon 12. Posjet muzeju olakšava učenje i razumijevanje gradiva

Od 25 ispitanika, 22 ispitanika smatraju da posjet muzejskom prostoru olakšava učenje i razumijevanje gradiva o moru i živom svijetu mora, što ukupno čini 88% uzorka. Njih 3 se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom što čini 12% uzorka. Niti jedan ispitanik ne misli da posjet muzejskom prostoru nimalo ne olakšava učenje i razumijevanje gradiva.

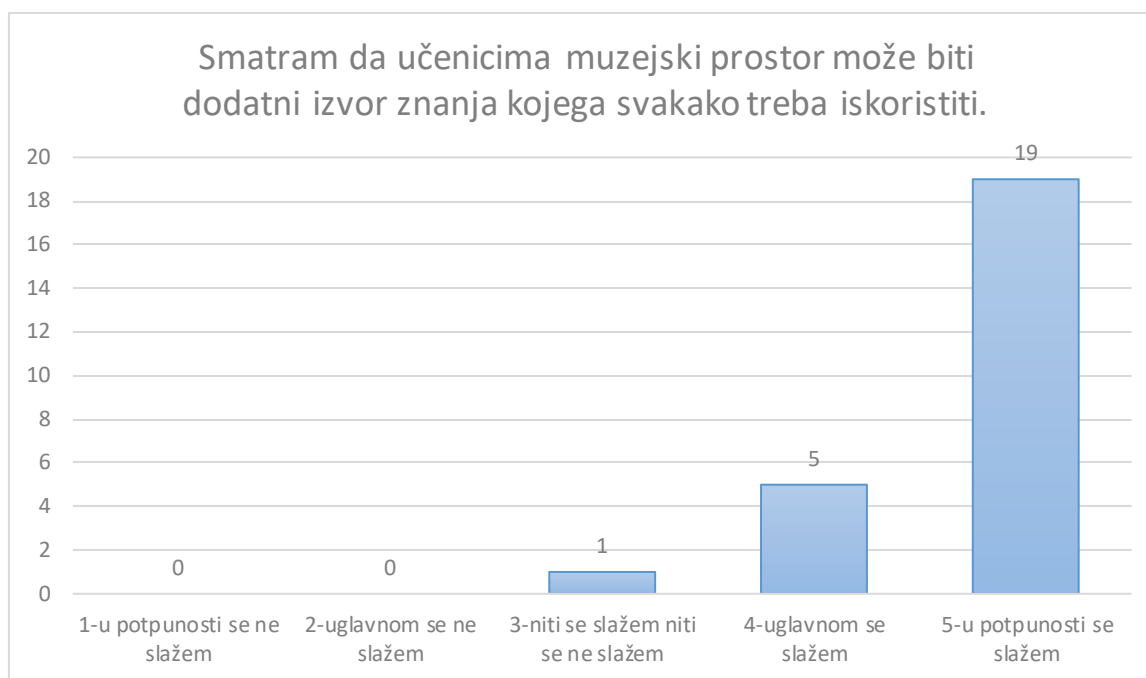
Grafikon 13. Interes učenika za more i živi svijet mora

Od 25 ispitanika, 24 ispitanika su odgovorila da njihovi učenici pokazuju veliki interes za temama o moru i živom svijetu mora, a 1 ispitanik se niti slaže niti ne slaže.

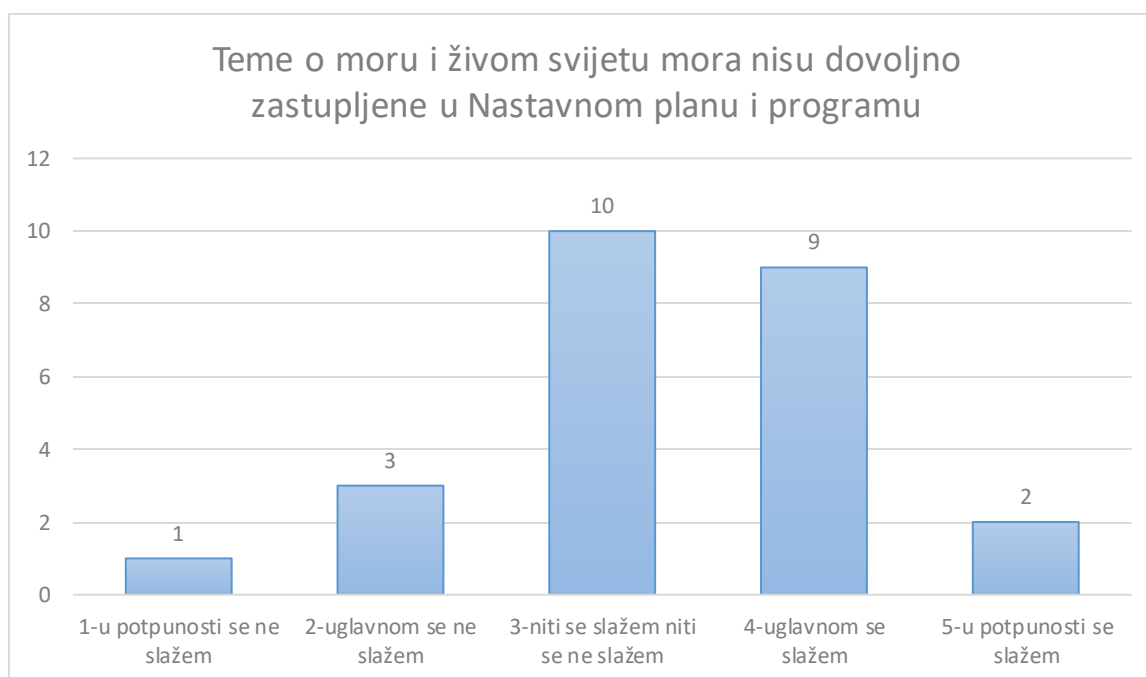
Grafikon 14. Potreba odlaska u muzejski prostor

Na pitanje je li dovoljno samo znanje iz udžbenika bez posjete muzeju, 22 ispitanika od 25 ispitanika se nije složilo (88%), 1 ispitanik se u potpunosti složio (4%), a 2 ispitanika niti se slažu niti se ne slažu (8%).

Grafikon 15. Iskoristivost muzejskog prostora

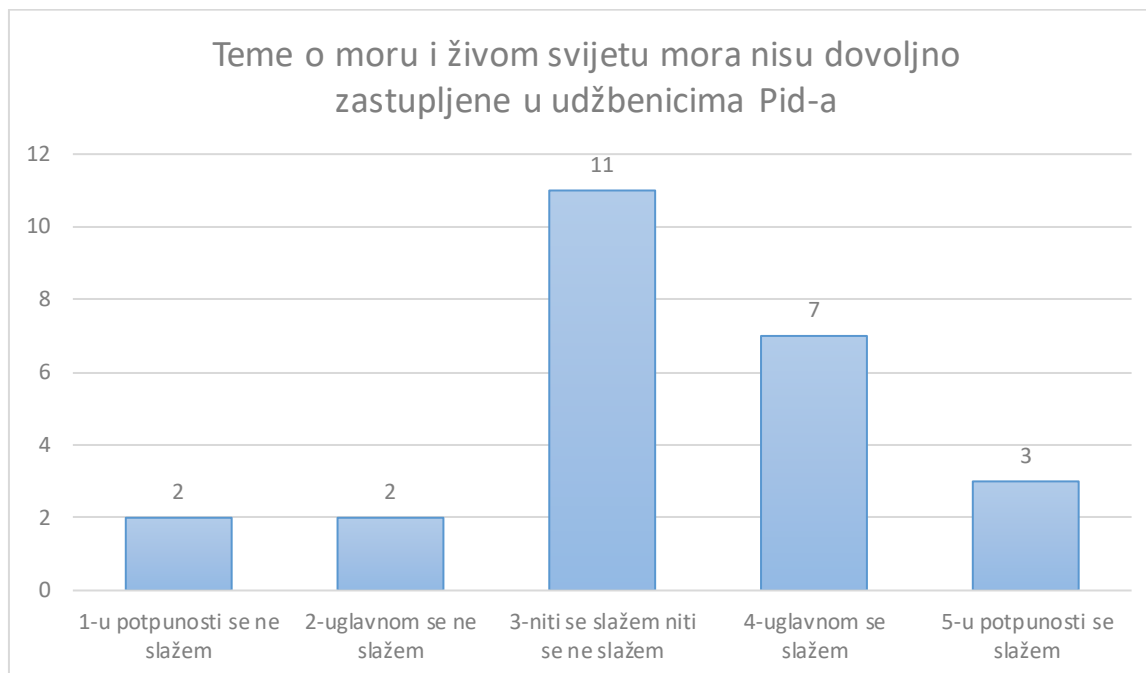
Od 25 ispitanika, 24 ispitanika (96%) smatraju da se muzejski prostor može iskoristiti kao dodatni izvor znanja, dok se samo jedan ispitanik niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom (4%).

Grafikon 16. Zastupljenost tema o moru i živom svijetu mora u NPP-u

Kada se ispitanike pitalo što misle o zastupljenosti tema o moru i živom svijetu mora u Nastavnom planu i programu, od 25 ispitanika, 11 ispitanika je odgovorilo da su teme o moru i živom svijetu mora dovoljno zastupljene u NPP-u (44%), 10 ispitanika je odgovorilo da se niti

slaže niti se ne slaže s tom tvrdnjom (40%), a 4 ispitanika je reklo da se ne slaže s tom tvrdnjom te da misle da su teme o moru i živom svijetu mora dovoljno zastupljene (16%).

Grafikon 17. Zastupljenost tema o moru u udžbenicima Pid-a

Za razliku od prethodnog pitanja, u ovom pitanju se učitelje pitalo što misle o zastupljenosti tema o moru i živom svijetu mora u udžbenicima prirode i društva. Od 25 ispitanika 4 ispitanika nisu se složila s tvrdnjom (16%), 11 ispitanika se nije složilo niti ne složilo (44%), a 10 ispitanika se složila da teme o moru i živom svijetu mora nisu dovoljno zastupljene u udžbenicima Prirode i društva (40%).

U sljedećem dijelu ankete ispitanike se tražilo da ispune tablicu i predlože najprikladnije nastavne teme za obradu sadržaja o moru za razrede od 1. do 4. s obzirom na njihovo iskustvo rada u školi.

Tablica 13. Prikladne nastavne teme iz područja mora

	PRIRODA I DRUŠTVO	LIKOVNA KULTURA
1. RAZRED	Čistoća okoliša Život na otoku Morske životinje Životinje u moru	Točka i crta, oblikovanje Galeb, vrste crta, olovka, crtanje Crte - kontrast crta po toku i karakteru -Školjka Točka i crta (Valovi)

	Bolje upoznati biljke i životinje primorskoga kraja Dovoljne su u udžbeniku Najpoznatije životinje mora Bliži se ljeto Čistoća okoliša Što je more? Vode stajačice Jadransko more Godišnja doba Godišnja doba, ljeto Voda (Dan voda) Život u obitelji Bliži se ljeto" Godišnja doba Ljeto: ljetovanje na moru	Boja motivi vezani uz more i ljetovanje Crtanje školjkaša Tonovi boje- Jedrenjak, Podmornica Točka i crta: Imena boja, osnovne i izvedene boje Boja: Ilustracija Ploha: Ritam likova" Boja - Tonovi boje (more) Točka i crta, obrisne i gradbene crte TOČKA I CRTA po toku i karakteru, skupljeno-raspršeno, niz, valovi BOJA: tonovi boje" Slikanje - tonovi boje Točka i crta-crte po toku i karakteru površina-plastičke teksture" "točka, crta-crte po toku i karakteru površina-plastičke teksture" Kontrast površina morske životinje: ježinac, trp, zvijezda Ribice od papira Brod od papira Brod
2. RAZRED	Također u području ekologije i vodama stajaćicama Sredozemna medvjedica nekad i sad	Slikanje- kontrast boja (u biti može se provesti kroz sve teme)

	More Morske biljke i životinje Životinje u moru Uočiti sličnosti i razlike našeg i primorskog zavičaja Dovoljne su u udžbeniku Životinje i biljke u moru Vode u zavičaju Jadransko more Vode stajaćice – živi svijet u moru Vode stajaćice Ljeto Izgled zavičaja Putujemo Vode u zavičaju Primorski zavičaj - more Promet - brod Izgled zavičaja, Primorski zavičaj Životinje u moru Životinje u moru	Ježinac, udubljeno-ispupčeno, glinamol, modeliranje Boja- čistoća boje- Boje vode Točka i crta - Crte po toku i karakteru - Oluja na moru Boja/Tonovi boja motivi vezani uz morski svijet Slikanje plaže Površina- modeliranje i građenje- Školjke Boja: Čistoća boje Volumen i masa u prostoru: Omjeri veličina masa..." Volumen i masa u prostoru - Omjeri veličina masa (morsko dno) Boja, čistoća boje TOČKA, CRTA: kontrast crta po karakteru - Oluja na moru Slikanje - tonovi boje gradbene i obrisne crte omjeri veličina - masa" Točka i crta-gradbene i obrisne crte, kontrast crta po karakteru površina - kontrast površina" Točka i crta obrisne i gradbene crte - brod (jedrenjak) Morsko dno - akvarel Riba Riba ili životinje
3. RAZRED	Vode stajaćice, područje ekologije	Slikanje, crtanje (može se provesti kroz sve teme)

Ribolov (uzgoj riba, održavanje ravnoteže ribolova i uzgoja) Biljke i životinje u moru Jadransko more - vode stajačice Biljke i životinje u moru Razumjeti osnovne gospodarske djelatnosti Primorja Dovoljne su u udžbeniku Živi svijet uz more i u moru Biljni svijet u Jadranskom moru Životinjski svijet u Jadranskom moru Biljke i životinje u morima Živi svijet: biljke, životinje Školjke, ribe Jadransko more Vode zavičaja Vode i more - biljni i životinjski svijet mora Jadransko more Primorski zavičaj	Zvezdača, tonovi boja, gvaš, slikanje Ploha - tople i hladne boje - plakat Znak protiv zagađenja mora Boja - Tonovi boje - Zalazak sunca na moru Kontrast punog i praznog prostora toplo-hladne boje u morskim motivima (valovi...) Slikanje morskog dna Tonsko i kolorističko slikanje- Morsko dno Površina: Slikarska tekstura, Visoki, niski i udubljeni reljef Ploha: Ritam, omjeri veličina i likova Boja - Komplementarni kontrast (živi svijet u moru) Modelacija i modulacija Tonsko slikanje - modelacija i modulacija, slikarska tekstura, volumen i masa, kontrast punog i praznog prostora Crtanje - crte po toku i karakteru Kontrast punoga i praznoga prostora modelacija i modulacija Točka i crta - crtačka tekstura površina-slikarska tekstura površina-visoki, niski i udubljeni reljef
---	--

		Boja: kontrast, biljni i životinjski svijet mora Brod
4. RAZRED	Jadransko more kao životna zajednica, primorsko područje RH i u području gospodarstva RH te također u području ekologije Ugrožene morske vrste Jadransko more Primorski zavičaj (Gospodarstvo, Prirodno- zemljopisna obilježja, Turizam) Nacionalni parkovi RH Povezati reljef uz klimu , način gradnje kuća , kulturne znamenitosti, kulturu, govor , turizam... Dovoljne su udžbeniku Živi svijet uz more i u moru Zaštićene biljne i životinjske vrste u Jadranu Očuvanje čistoće mora Biljke i životinje u morima Svojstva vode - more Primorski zavičaj, Živi svijet mora More Prirodne posebnosti RH Primorski zavičaj - kulturno povijesni spomenici More i primorski zavičaj	Slikanje (optičko miješanje boja), Volumen i masa u prostoru- linijski istanjena masa, dizajn... Crtačka tekstura, Školjke, tuš Prostor -proporcija - morska životinja Boja - kromatski kontrast - Jedrilice Kombinirane tehnike grafike školjaka, puževa, hobotnica Oblikovanje podmorja Kompozicija- skupljeno-raspršeno- Jato riba Točka i crta: Kompozicija i Crte prema značenju, Volumen i masa u prostoru : Linijski istanjena masa Boja - Kompozicija i nijanse boja (valovi) Kontrast površina BOJA kompozicija prostora i nijanse boja TOČKA, CRTA crte prema značenju Oblikovanje na plohi - modeliranje i građenje kompozicija oblika

		Kontrast punog i praznog prostora kompozicija oblika Točka i crta-kompozicija Građevine i tijela u prostoru, izrada nekog od kulturno povijesnih spomenika primorskog zavičaja Puž, školjka, morsko dno
--	--	--

U sljedećem dijelu ankete ispitanici, odnosno učitelji razredne nastave izjašnjavali su svoje mišljenje o određenim pitanjima. Takvih pitanja je sveukupno 7.

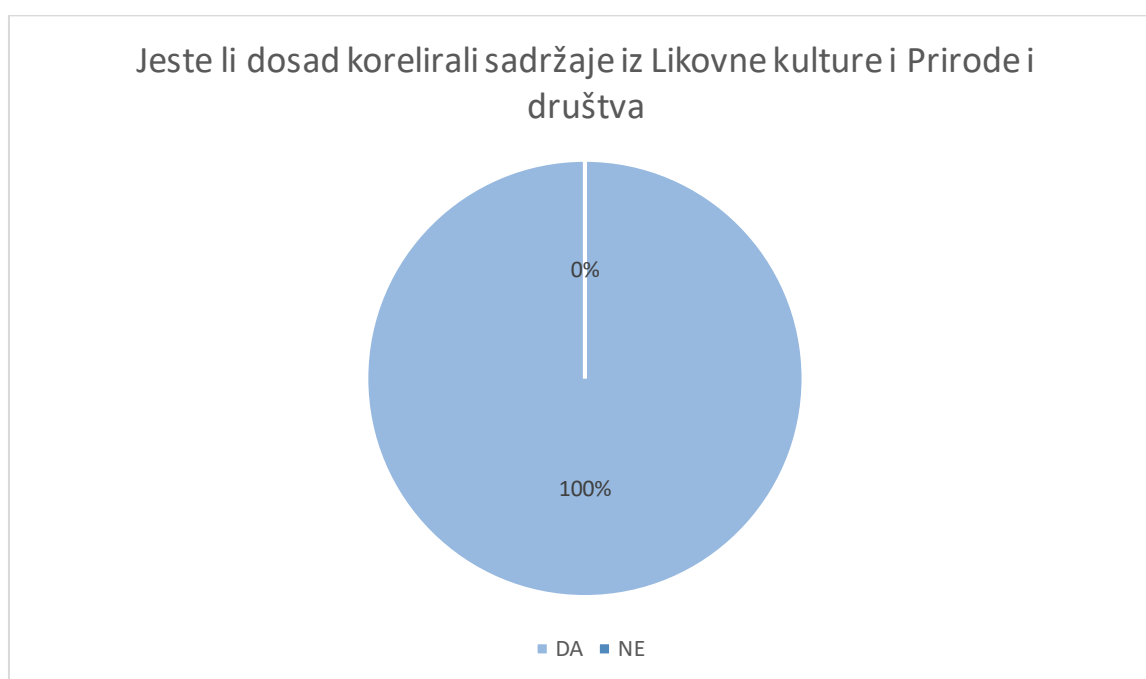
Prvo pitanje je glasilo: „Mislite li da bi posjet muzejskom prostoru bio prikladan svim razredima (1.-4.), s obzirom da se teme iz područja mora ne spominju u 1. razredu?“ Većina ispitanika odgovorila je da bi bio prikladan, dok je samo jedan ispitanik zaključio da posjet ne bi bio prikladan svim razredima. Neki od odgovora su: „Mislim da bi posjet bio prikladan svim razredima“, „Da, učenike treba navikavati na posjete kulturnim ustanovama“, „Posjet bi bio prikladan bez obzira što se teme iz područja mora ne spominju“, „Da, uz dobru prezentaciju i prilagodbu.“

Drugo pitanje je bilo vezano uz poteškoće pri organiziranju posjete, učitelje se pitalo što misle koji je najveći problem u organizaciji posjete muzeju. Ispitanici su uglavnom navodili materijalne uvjete i prijevoz kao glavni organizacijski problem. Neki od drugih problema koje su ispitanici naveli su i privola roditelja, uvrštavanje posjeta u kurikulum, organiziranje terenske nastave, mali prostor, različita dob učenika koji dolaze u jednoj skupini. Međutim, među ispitanicima bilo je i učitelja koji su rekli kako ne bi trebalo biti problema, pogotovo za škole koje su iz Osijeka gdje se muzej i nalazi.

Iako postoji već dugi niz godina, neke osječke škole ne posjećuju ovaj muzejski prostor koji nudi mnogo radionica i raznih sadržaja. Što mislite koji je razlog tomu? Na ovo pitanje ispitanici su davali različite odgovore poput: papirologija, nezainteresiranost, pratinja, preopterećenost, nedovoljna informiranost o ponudi, marketing, projekt bi trebalo podržati Ministarstvo i grad, organizacija, nedovoljna edukacija učitelja, slijepo držanje propisanih sadržaja, materijalni

troškovi, nije predviđeno nastavnim planom i programom, posjet isključivo ovisi o zainteresiranosti i motivaciji učitelja.

Sljedeće pitanje na koje su ispitanici odgovarali bilo je vezano uz njihovo mišljenje o sadržaja u udžbenicima, je li količinski primjereno svim razredima ili treba li još dodati ili smanjiti količinu istih. Ispitanici su se uglavnom složili oko odgovora. Većina ih misli da je količina sadržaja u udžbenicima dostatna, tj. dovoljna te da je učitelj moderator i ima pravo sam potražiti dodatne sadržaje ne mora se slijepo držati sadržaja u udžbeniku. No, nije samo sadržaj važan, važan je i način na koji se određene teme obrađuju i korištenje informacija iz što više različitih izvora.

Grafikon 18. Korelacija Likovne kulture i Prirode i društva

Na pitanje jesu li ikada korelirali sadržaje iz Likovne kulture i Prirode i društva, od 25 ispitanika, svi ispitanici su potvrdili da su korelirali sadržaje što čini 100% uzorka.

U sljedećem pitanju ispitanike se pitalo na koje su sve načine dosada korelirali sadržaje te na koje je sve načine to moguće izvesti. Neki od odgovora ispitanika su: „Najjednostavniji način je slikanje ili crtanje biljaka i životinja u moru“, „Sadržaje Pid-a uvijek je moguće prikazati kroz likovni izričaj“, „Jadransko more“, „To radim često. Čitanja iz raznih enciklopedija, analize fotografija, prezentacija, gledanje dokumentarnih filmova, usporedbe umjetničkih radova i stvarnost“, „Projektna nastava“, „Na puno načina jer motiv mora se moći odraditi kroz

različite likovne probleme (npr. Živi svijet mora u Pid- u i Volumen i masa u prostoru/Linijski istanjena masa- motiv životinje mora oblikovan žicom).“

Na pitanje zašto je posjet muzeju dobar izbor za provedbu nastave Likovne kulture i Prirode i društva, ispitanici su odgovorili: „Zbog zornosti u učenju“, „Djeci je nezamjenjiv način učenja izvorna stvarnost“, „Izvanučionička nastava pokazala je svoje dobre strane. Djeca uče u različitim okruženjima.“, „Mnoga djeca nemaju priliku vidjeti morski svijet pa im je to odličan izbor“, „Jer učenici imaju jasnu vizualnu predodžbu morskih životinja, vrlo je zanimljivo vidjeti sve izložene eksponate.“

Na posljednje pitanje koje je glasilo: „Biste li posjetili muzejski prostor Gloria Maris u predstojećim školskim godinama?“ od 25 ispitanika, svih 25 ispitanika odgovorilo je da bi posjetilo muzejski prostor kada bi bili u prilici ili da ga aktivno posjećuju svake godine. Nijedan ispitanik nije odgovorio da ne želi posjetiti muzejski prostor. Kao obrazloženje navode: djeca općenito vole morsku tematiku, jer me zanimaju nova iskustva, novo iskustvo učenicima, zbog korelacije, integracije i iskustvenog učenja, to bi bilo novo iskustvo učenicima, učenje uz neposrednu stvarnost stvara kvalitetnije znanje.

U svrhu izrade diplomskoga rada proveden je i razgovor s voditeljicom muzejskog prostora Gloria Maris. Udruga Gloria Maris često ugošćuje i osnovnoškolske učenike različitih uzrasta te im prezentira svoju zbirku kroz edukativne sadržaje. Muzejski prostor uvršten je u Registar muzeja RH, a preporučuju ga mnogi turistički vodiči kao i najpoznatiji svjetski turistički vodič, Lonely Planet. Na izložbi učenici mogu vidjeti razne eksponate, od kojih su kućice puževa, školjkaša, spužve, ježinci, zvjezdače, ribe, itd. Prilikom obilaska izložbe voditelji ističu ljepotu boja i oblika pojedinih eksponata. Navode mnoge zanimljivosti, moguće opasnosti koje prijete iz morskih dubina te upozoravaju na zaštićene vrste i potrebu da čuvamo biološku raznolikost. U mišljenjima i preporukama različitih skupina posjetitelja, navedeno je kako je zbirka odličan doprinos odgojno-obrazovnom sustavu na svim razinama, posebice u području prirodoslovlja, no isto tako prikladna je i za integraciju različitih nastavnih sadržaja. Glavna svrha ove izložbe je upravo učenje svih dobnih skupina, od najmlađih do najstarijih. Organizirane edukacije na raspolaganju su kako najmlađima, učenicima osnovnih i srednjih škola, tako i studentima učiteljskog studija i studentima biologije koji dolaze na predavanja.

Neovisno o dobi posjetitelja, voditelji su stručni predavači te raspolažu velikim brojem informacija o svakom pojedinom eksponatu koji se nalazi u njihovoj zbirci. Tako najmlađima pričaju zanimljive priče o školjkama, puževima i ribama, a u isto vrijeme sve te priče zanimljive

su i starijim uzrastima jer nikada nisu čuli niti jednu takvu priču. Muzejski prostor pogodan je za izvođenje nastave iz svih područja prirodoslovlja jer raspolaže sa zbirkom organizama iz velikih oceana, ali isto tako i sa zbirkom iz Jadranskog mora. S obzirom da je tema diplomskoga rada Jadransko more neki od organizama i priča vezanih uz more su sljedeći:

Velika lepeza i Jakobova (ili Jakovljeva) kapica - su školjke koje su zbog svoje ljepote inspirirale mnoge umjetnike. Školjke lepeze nalaze se i na mnogim mozaicima, reljefima, skulpturama, na sarkofazima i nadgrobnim spomenicima. U kršćanskim crkvama vrlo često dolaze skulpture ove školjke na luku apside, u udubinama niša, na kapitelima i zabatima portala. Jakobova kapica naziva se još i školjka hodočasnika... Tako je nastala i jedna poznata slika koju je naslikao talijanski slikar Sandro Botticelli. Bio je inspiriran morem i školjkama pa je naslikao jednu sliku pod nazivom *Rođenje Venere*. Jakovljeva kapica, atribut je sv. Jakova te je ujedno i simbol svih hodočasnika.

Školjka plemenita periska – najveća školjka u našem Jadranskom moru, živi dijelom ukopana u pijesak, u okomitom položaju, a može narasti i do 120 cm, veći, plosnati dio često je prepun gostiju koji su našli stanište na njoj, kao što su alge, mahovnjaci, crvi cjevaši, spužve pa čak i drugi školjkaši; često živi u simbiozi s rakovima koji žive unutar periske, popularno ih zovu rakovima čuvarućama; periska je zakonom zaštićena vrsta u Republici Hrvatskoj, što znači da se ne smije vaditi i kazne su velike, ako ih netko vadi.

U muzejskom prostoru nalazi se i školjka s biserom koju voditelji pokazuju djeci, daju im da opipaju te im objašnjavaju fenomen. Kada u nutrinu školjke uđe neko zrno pijeska, kamenčić ili neko drugo strano tijelo, školjku to boli, ona tada luči - ispušta sedef, finu tvar kojom oblaže i obavija to zrno pijeska i tako nastane kuglica blistava sjaja koju nazivamo biser.

Fenomen nastanka šuma – prikladno za poslušati – imamo brojne, razne puževe kućice koje djeca rado prislanjaju na uho i slušaju šum. Kada prislonimo uhu puževu kućicu, ona proizvodi suptilan šum i smirujući zvuk koji podsjeća na more i valove. Kako nastaje taj čudesan zvuk? Kada zrak dospije unutar puževe kućice, odbija se o bezbroj zakrivljenih unutarnjih površina i proizvodi zvuk koji podsjeća na ocean. To što čujemo je zapravo jeka zvukova iz okoline, ali i našeg srca, odnosno pulsa.

Hobotnica – je mekušac, glavonožac - kažemo da joj iz glave rastu noge. Zaista tako i izgleda. Ima osam krakova ili nogu (prikladno za izbrojati, u nižim razredima). Hobotnica je raznobojno stvorenje... Kad je uplašena, ljutita ili sretna, ili se želi sakriti, mijenja boju i oblik tijela. Dakle, hobotnice su majstori prikrivanja. Osim što mogu brzo promijeniti boju pa i šare, zahvaljujući

posebnim stanicama u koži, još mnoge, kao dodatnu zaštitu, imaju žlijezde što proizvode tintu koju će u opasnosti ispustiti, tvoreći tamne oblake. Tinta može također blokirati neke kemijske receptore na tijelu napadača, poput murine, pa ih neće moći ni po njuhu naći. Svi glavonošci (hobotnice, lignje, sipe), manje – više, imaju žlijezdu koja izlučuje tu smečkasto crnu tekućinu kada su napadnuti. Vrećica s tintom kod nekih sipa je izvor bogatog pigmenta koji se koristi za dobivanje boje „sepia“, a koju su koristili umjetnici, grafičari i fotografi. Na izložbi postoji jedna osušena, preparirana hobotnica, jedna u alkoholu i nekoliko igračaka hobotnica, radi lakšeg pokazivanja i objašnjavanja njenih karakteristika i brojnih specifičnosti.

Riba morski pas - je riba dugačka nosa. Svi morski psi imaju ralje. Ralje morskog psa obrubljene su s pet ili šest redova zuba. Kada mu zub ispadne, novi se pomiče naprijed kako bi nadomjestio ispali zub. I tako cijeli život morski pas dobiva nove zube. Mi ljudi moramo naše zube čuvati, prati ih i popraviti, ako se pojavi karijes, jer nećemo dobivati nove zube.... Dakle, morski psi niti u starosti nisu bezubi jer stalno dobivaju nove zube, i nikada ne moraju kod zubara. Ima puno raznih morskih pasa, s neobičnim imenima...morski pas mačka, morski pas pilan itd.

Priče i organizmi navedeni samo su neki od velik broja kojeg voditelji predaju djeci i učenicima i različitim posjetiteljima. Kroz sve priče djecu se nastoji zainteresirati za svijet mora i prenijeti im to na što bolji način. Također cilj je i osvijestiti ih o opasnostima koje se nalaze u mori, ali i u isto vrijeme naučiti kako se treba ponašati savjesno.

O kvaliteti i korisnosti ove zbirke govore mnoge ustanove, a neki od komentara su:

„Mislim da ova zbirka pruža izvrstan doprinos odgojno-obrazovnome sustavu na svim razinama, posebno u području prirodoslovlja. Također mislim da je zbirka prikladna u integraciji likovnog i jezičnog stvaralaštva te drugih nastavnih sadržaja. Osim toga, prostor u kojem se zbirka čuva predstavlja ugodno mjesto za provođenje slobodnog vremena svih zainteresiranih posjetitelja, s područja Slavonije i Baranje koje je poprilično udaljeno od mora, ali sam uvjerena da bi ovdje uživali i posjetitelji iz primorskih područja.“

Agencija za odgoj i obrazovanje

Viša savjetnica za biologiju

„Obrazovna vrijednost ove izložbe izložena je u kontinuiranoj suradnji s predškolskim i školskim ustanovama te Sveučilištem Josipa Jurja Strossmayera, a brojne organizirane radionice i stručna vodstva pridonose širenju prirodoznanstvene kulture posjetitelja svih uzrasta.

„Znanstvena vrijednost zbirke očituje se u tome što je najveći broj primjeraka determiniran do nivoa vrste, uz navođenje svih viših sistematskih kategorija. Osim toga, svaki primjerak je popraćen odgovarajućim podacima (mjesto i vrijeme nalaza, ime osobe koja je materijal prikupila, koja je metoda korištena za prikupljanje). Na taj način ova zbirka ispunjava svoju osnovnu ulogu, naime, ona je dokaz o rasprostranjenju svojti, dokaz biološke raznolikosti, dokaz varijabilnosti svojti te pokazatelj njihove ugroženosti, ali i pokazatelj kulturne i prirodne baštine neke zemlje.“

PMF Zagreb/Biološki odsjek

„Zbog svojeg opsega i goleme količine materijala te velike materijalne i znanstvene vrijednosti zbirka Vladimira Filipovića na najboljem je putu da postane zaštićena kao pokretno kulturno dobro Republike Hrvatske. Radi toga je izrazito važno samoj zbirci, kao i stalnim postavima i izložbama sastavljenim od materijala iz te zbirke osigurati smještaj u odgovarajućem prostoru na lokacijama koje su lako dostupne posjetiteljima.“

Hrvatski prirodoslovni muzej/Zoološki odsjek

Da je zbirka oduševila ne samo stručne profesore i učitelje, nego i učenike također govore dojmovi koje su mnogi ostavili zapisane u knjizi dojmova, a neki od najupečatljivijih su:

„U četiri godine poučavanja biologije nisam uspjela oduševiti učenike kao Vi u sat vremena.“

„Zadivljenost, ushićenost, posebnost, originalnost, doživljaj...“

„Sve što smo mislili da znamo o morskom svijetu – sada smo tek uvidjeli da je to ništa.“

„U ovom carstvu boja, oblika, mirisa,...još jednom smo shvatili što nam sve daje Zemlja. Još jednom ćemo razmisliti što mi sve dajemo Zemlji.“

„Ljepota prirode skrivena u morskim dubinama Vašim zalaganjem, trdom i znanjem dospjela postala nam je bliža i poznata.“

„Jako dobar način za potaknuti učenike da razmišljaju o bogatstvu flore i faune i razvijaju svijest o očuvanju istoga.“

Upravo mišljenja posjetitelja važan su element u radu ovoga muzejskog prostora i ona oslikavaju na koji način se njihov trud i sve aktivnosti koje provode, u konačnici isplate.

Učenici imaju mogućnost istovremeno imati stručnog predavača kao i mogućnost korištenja naučenog sadržaja kroz razne radionice koje udruga provodi. U muzejskom prostoru zalažu se za poticanje interesa u učenicima za more i živi svijet mora te učenicima omogućavaju iskustveno učenje. Potiče se učenike na postavljanje pitanja i razmišljanje kao i na razvijanje mašte kroz razne priče, upoznaje ih se s podmorjem. Muzej omogućava interdisciplinarnu nastavu, što znači povezivanje sadržaja različitih nastavnih predmeta, a glavna komponenta ovakve nastave je brže i lakše učenje. Muzej učenicima kroz izložene eksponate, i razne priče koje su popratni dio eksponata, pomaže u bržem i lakšem usvajanju gradiva koje ne bi učenike u jednom formalnom odjeljenju nimalo zanimalo. Glavni cilj muzejskog prostora je učenike upoznati s morem i živim svijetom mora, u njima pobuditi interes za morem i živim bićima u njemu, naučiti ih kako razmišljati, prepoznavati. Osvijestiti ih o opasnostima koje se mogu pronaći u moru, ali istovremeno i upozoriti na klimatske promjene i što one uzrokuju, što čine s našim morem. U isto vrijeme iako se u moru nalaze brojne opasnosti, djecu se uči kako njima pristupiti, kako se ponijeti u kakvoj situaciji. Uči ih se da su i životinje poput ljudi da žele svoju privatnost, da ulazimo u njihov teritorij. Učenici inače pokazuju veliki interes za more i sve teme vezane uz moru. Iako mnogo učenika nema priliku otići na more i sve što uče u školi možda nisu vidjeli nikad u životu, muzejski prostor im daje priliku da vide veliku raznolikost organizama. Upravo važna je i interdisciplinarnost koja se u muzeju može itekako primijeniti. Sam muzejski prostor s učenicima provodi raznolike radionice iz predmeta matematike, likovne kulture itd. Uvijek se nastoji povezati što više područja. U muzeju se nalazi velika zbirka školjaka iz mora i oceana diljem svijeta koje se tada povezuje s likovnom kulturom. Različiti su uzorci na školjkama koji mogu poslužiti kao inspiracija mnogim dizajnerima ili drugima. Brojne građevine su napravljene po uzoru na neke morske organizme pa tako i služe kao primjer primjene dizajna u različitim životnim situacijama. Upravo posjet ovakvom mjestu kod učenika razvija postavljanje pitanja o prirodi i promjenama koje se zbivaju oko nas, otkrivanje povezanosti i međuovisnosti procesa i pojava u prirodnome i društvenome okruženju, istraživanje i brigu za svijet u kojemu živi, spoznavanje sebe i odnosa čovjeka prema drugima i prema okolišu, informiranje, kritičko mišljenje i odgovorno djelovanje, sve vrijednosti koje su propisane u kurikulumu.

5. RASPRAVA

Budući da se izvanučionička nastava, prema Nastavnom planu i programu, smatra jednim od najboljih načina koji potiču brže i lakše učenje kod djece, cilj ovog istraživanja je bio istražiti može li se muzejski prostor Gloria Maris koristiti u te svrhe te koji su stavovi učitelja razredne nastave o muzejskom prostoru Gloria Maris. Polazna pretpostavka ovog istraživanja bila je da su muzejski prostori pogodni za izvođenje nastave Likovne kulture i Prirode i društva no primarni naglasak stavljen je na iskoristivost muzeja koji posjeduje najveću zbirku eksponata vodenog svijeta u Europi. Učitelje razredne nastave pitalo se može li se muzej koristiti za korelaciju nastave Likovne kulture i Prirode i društva. Odgovori su pokazali da 21 učitelj od njih 25 ispitanih misle da se nastava može korelirati te bi 23 učitelja od 25 vrlo rado posjetili muzejski prostor jer učenicima omogućuje vizualizaciju, poučan je, učenici imaju stručno predavanje, cjelovito učenje i dr. Nadalje, može se zaključiti da je 13 od 25 učitelja posjetilo muzejski prostor te da učitelji koji nisu posjetili muzejski prostor niti su ikada čuli za njega, žive dalje od Osijeka, mjesta gdje se muzej nalazi. Navode kako nisu imali priliku posjetiti ga zbog slabe reklame, neinformiranosti o ponudi, financijskim troškovima, nevoljkosti učitelja za odstupanjem od propisanih godišnjih sadržaja i mnogim drugim razlozima. Iako bi se muzej po svojoj zbirci mogao svrstati samo za provođenje nastave Prirode i društva, u njemu se također provode i različite radionice iz ostalih predmeta poput matematike i likovne kulture. Upravo korelacija Likovne kulture i Prirode i društva, smatraju učitelji, apsolutno je izvediva u muzejskom prostoru jer su motivi slikanja ili crtanja u likovnoj kulturi najčešće sadržaji koji su obrađivani na nastavi prirode i društva. Kao što je istraživanje pokazalo svi učitelji su korelirali i koreliraju nastavne sadržaje jer smatraju da se time znanje produbljuje i učenicima omogućuje lakše razumijevanje. Tijekom razgovora s voditeljicom muzejskog prostora isticalo se kako je muzej odlično mjesto za dovođenje učenika koji su u toj dobi najradoznaliji i najviše otvoreni za postavljanje pitanja te na taj način puno više znanja „upijaju“ nego njihovi stariji prijatelji. Tijekom posjete muzeju koja može biti i višesatna učenici mogu sudjelovati u različitim radionicama gdje se najprije sluša predavanje o zbirci, a nakon toga učenici slikaju motive školjaka, puževa i sl. Muzejski prostor izvrstan je primjer izvanučioničke nastave, no postavlja se pitanje zašto ga neke škole ne posjećuju iako se nalaze na nekoliko kilometara udaljenosti. Učiteljima se treba predstaviti sav sadržaj kojeg se može pronaći u krugu njihove škole i kao takvog ga uvrstiti u godišnje planove i programe. Bez obzira na dugu papirologiju, dugogodišnje navike škole kojima učenici ne zadovoljavaju svoje potrebe, učenicima treba pružiti sadržaj koji njih najviše zanima i ispunjava, a u isto vrijeme koristi im u učenju i savladavanju gradiva koje se uči i školi i propisanom je Nastavnim planom i programom.

Istraživanje provedeno među učiteljima razredne nastave pokazalo je da su učenici itekako zainteresirani za teme vezane uz more i živi svijet mora i najbolji način da im se to prikaže najrealnije je posjetom muzejskog prostora koji sadrži veliku količinu znanja kojeg može prenijeti mlađima i time potaknuti njihovu znatiželju i zanimanje koje će kasnije potencijalno dovesti i do njihovog predmeta istraživanja i zabave. Teme o moru i živom svijetu mora sastavni su dio gotovo svakoga predmeta u školi. Iako su najzastupljenije u nastavi Prirode i društva, mogu se korelirati i s drugim predmetima u razrednoj nastavi. Likovna kultura jedan je od tih predmeta. Najbolji način kojim bi se korelirala dva predmeta i to ne unutar učionice jest izvanučionička nastava. Cilj izvanučioničke nastave je učenje otkrivanjem u neposrednoj životnoj stvarnosti, u kojemu se učenici susreću s prirodnom i kulturnom okolinom, ljudima koji u njoj žive i koji su utjecali na okolinu. Rad izvan škole potiče radost otkrivanja, istraživanja i stvaranja, pogodan je za timski rad, utječe na stvaranje kvalitetnih odnosa unutar odgojno-obrazovne skupine te potiče intelektualna čuvstva. Muzejski prostor Gloria Maris u Osijeku, izvrstan je primjer izvanučioničke nastave sa sadržajem koji je vezan uz teme more i živog svijeta mora, a nalazi se daleko od mora i lako je pristupačan školama i djeci. Glavni cilj muzejskog prostora je učenike upoznati s morem i živim svijetom mora, u njima pobuditi interes za morem i živim bićima u njemu, naučiti ih kako razmišljati, prepoznavati i osvijestiti svijet oko sebe. Sadržaj propisan udžbenikom i Nastavnim planom i programom na taj se način može samo dodatno proširiti i učenicima učiniti zanimljivijim za učenje i time im olakšati proces učenja. Vrlo je važno iskoristiti sve resurse koje okolina nudi, pogotovo izvornu stvarnost koja je neprocjenjiv način učenja i usvajanja znanja. Takvi sadržaji trebaju se promicati i postajati primarni odabir jer na taj se način promiče razvoj prirodoslovnih znanosti kao i otvorenost na nova iskustva.

6. ZAKLJUČAK

More i živi svijet mora zastupljeni su u svakom segmentu obrazovanja jer su neizostavan dio gradiva o kojemu uče ne samo djeca već i odrasli. Najbolje učenje je iskustveno učenje kojeg učenici u ovom slučaju mogu steći posjetom muzejskom prostoru Gloria Maris u Osijeku. Istraživanje je pokazalo složnost u mišljenjima učitelja i učiteljica o tome da posjet muzejskom prostoru iznimno pogoduje učenju, ali i poticanju radoznalosti i zainteresiranosti za morem i morskim organizmima. Sadržaji o moru i morskim organizmima dovoljno su zastupljeni u školskim udžbenicima te ih učitelji redovno koreliraju s nastavom Likovne kulture. Posjet muzeju dobar je izbor za provedbu nastave Likovne kulture i Prirode i društva zbog zornosti u učenju, nezamjenjivog načina učenja izvorne stvarnosti, djeca uče u različitim okruženjima, raznolike izložbe eksponata kojoj nemaju sva djeca pristup jer nikad nisu bila na moru, jasne vizualne predodžbe morskih životinja itd. Obrazovna vrijednost ove izložbe izložena je u kontinuiranoj suradnji s predškolskim i školskim ustanovama te Sveučilištem Josipa Jurja Strossmayera, a brojne organizirane radionice i stručna vodstva pridonose širenju prirodoslovske kulture posjetitelja svih uzrasta. Muzejski prostor pogodan je za izvođenje nastave iz svih područja prirodoslovlja jer raspolaže sa zbirkom organizama iz velikih oceana, ali isto tako i sa zbirkom iz Jadranskog mora. Isto tako u muzeju se korelira nastava Prirode i društva i Likovne kulture kroz razne radionice u kojima sudjeluju djeca raznih uzrasta. Nastavni plan i program predvidio je teme o moru i živom svijetu mora u drugom, trećem i četvrtom razredu osnovne škole. Uvidom u udžbenike i u mišljenja učitelja o količini sadržaja, smatra se da je sadržaj dovoljan no da ga se može i proširiti. Istraživanje provedeno među učiteljima razredne nastave pokazalo je da 24 od 25 učitelja misli da su učenici itekako zainteresirani za teme vezane uz more i živi svijet mora i 17 učitelja od 25 smatra kako je najbolji način da im se to prikaže najrealnije je posjetom muzejskog prostora, koji sadrži veliku količinu znanja kojeg može prenijeti mlađima i time potaknuti njihovu znatiželju i zanimanje koje će kasnije potencijalno dovesti i do njihovog predmeta istraživanja i zabave. Primaran cilj koji bi trebao biti na umu svakoga učitelja jest prvo zadovoljiti potrebe svojih učenika te u učenicima prepoznati njihov potencijal i dalje ga poticati da dosegne svoj vrhunac.

7. SAŽETAK

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studij

Nives Gudelj

MORE I ŽIVI SVIJET MORA U NASTAVI LIKOVNE KULTURE I PRIRODE I DRUŠTVA

Diplomski rad
Osijek, 2019.

Broj stranica: 66 Broj grafikona: 18 Broj tablica: 13 Broj literaturnih jedinica: 18

Diplomski rad napravljen je iz predmeta Likovna kultura. Mentori diplomskog rada su doc. dr. art. Marko Šošić i sumentor mr. sc. Željko Popović, profesor visoke škole u trajnom zvanju.

Teme o moru i živom svijetu mora sastavni su dio gotovo svakoga predmeta u školi. Iako su najzastupljenije u nastavi Prirode i društva, mogu se korelirati i s drugim predmetima u razrednoj nastavi. Likovna kultura je u dvostrukoj svezi s nastavom Prirode i društva. U prirodi uočavamo niz stvari lijepa oblika, koje mogu poslužiti kao motiv za likovno izražavanje. S druge pak strane, jednostavan crtež može pridonijeti razumijevanju tvari i pojava u prirodi.

Cilj istraživanja bio je ispitati stavove učitelja o zastupljenosti tema o moru i živom svijetu mora u udžbenicima te ispitati stavove učitelja o posjeti muzeju Gloria Maris u Osijeku. Podaci za potrebe ovoga diplomskog rada prikupljeni su postupcima anketiranja, a kao instrument istraživanja korišten je anketni upitnik. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 25 ispitanika, učitelja razredne nastave Osječko-baranjske županije.

Temeljem provedenog istraživanja i dobivenih rezultata može se zaključiti da 11 od 25 učitelja misle da su teme o moru i živom svijetu mora nisu dovoljno zastupljene u planovima i programima za razrednu nastavu te 19 od 25 učitelja smatra da je najbolji način kroz koji bi djeca naučila sadržaje o moru, posjet muzeju Gloria Maris gdje se mogu susresti s eksponatima koji im olakšavaju učenje i potiču interes za učenjem. Također česta je korelacija predmeta Likovne kulture i Prirode i društva. 18 od 25 učitelja smatra da je korelacija Likovne kulture i Prirode i društva u muzeju Gloria Maris izvediva.

Posjet muzejskom prostoru Gloria Maris u Osijeku iznimno je dobar način za potaknuti učenike da razmišljaju o bogatstvu flore i faune i razvijaju svijest o očuvanju istoga.

Ključne riječi: likovna kultura, more, živi svijet mora, muzejski prostor Gloria Maris, stajališta učitelja

8. SUMMARY

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Education
Integrated undergraduate and graduate university Class Teacher Studies

Nives Gudelj

SEA AND SEALIFE IN TEACHING ART AND SCIENCE AND SOCIETY

Graduation thesis
Osijek, 2019.

Number of pages: 69 Number of diagrams: 18 Number of tables: 13
Number of literature cited: 18

Graduation thesis has been made in the subject Art. Supervisors of thesis were Marko Šošić, Art.D., Assistant Professor and sumentor Željko Popović, M.Sc., College Professor.

Topics about sea and sea life are the main part of almost all school subjects. Even though they are mainly connected with teaching Science and society, they can also be connected to other school subjects in primary education. Teaching Art affects Science and Society in two different ways: nature provides numerous wonderful shapes which can be presented in the form of a drawing and a simple drawing can help children understand processes that are happening in the nature.

Main aim of this research was to examine attitudes of teachers about representation of topics about sea and sea life in textbooks and to examine the attitudes of teachers about the visit to the museum Gloria Maris in Osijek. The data for the purpose of this master's thesis were collected by survey procedures, and a questionnaire was used as a survey instrument. A total of 25 respondents, primary class teachers, participated in the study, all of which from Osječko-baranjska county.

Based on the research carried out and the results obtained, it can be concluded that 11 out of 25 teachers believe that the topics about sea and sea life are not represented well in Croatian curriculum and that 19 out of 25 teachers believe that the best way in which the children could learn best, is to visit the museum Gloria Maris in Osijek where they can see exhibits that make learning easier and influence their motivation and interest. 18 out of 25 teachers believe that performing Art and Science and Society in the museum Gloria Maris is possible.

Visit to the museum Gloria Maris in Osijek is an exceptional way of encouraging students to think about the diversity of flora and fauna and to be aware of the need to take care of it.

Keywords: art, sea, sea life, museum Gloria Maris, teachers' attitudes

9. LITERATURA

Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2014.) *Eureka 1 – udžbenik iz prirode i društva za prvi razred osnovne škole*, Zagreb: Školska knjiga

Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2014.) *Eureka 2 – udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*, Zagreb: Školska knjiga

Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2014.) *Eureka 3 – udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*, Zagreb: Školska knjiga

Bakarić Palička, S., Ćorić, S. (2014.) *Eureka 4 – udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*, Zagreb: Školska knjiga

Damjanov, J. (1991.) *Vizualni jezik i likovna umjetnost*, Zagreb: Školska knjiga

De Zan, I. (1999.) *Metodika nastave prirode i društva*, Zagreb: Školska knjiga

Grgurić, N., Jakubin, M. (1996.) *Vizualno – likovni odgoj i obrazovanje*, Zagreb: Educa

Jelić, T., Domišljanović, D. (2014.) *Škola i dom – udžbenik iz prirode i društva za prvi razred osnovne škole*, Zagreb: Alfa

Jelić, T., Domišljanović, D. (2014.) *Dom i zavičaj – udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*, Zagreb: Alfa

Jelić, T. (2014.) *Hrvatski zavičaji – udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*, Zagreb: Alfa

Jelić, T. (2014.) *Moja domovina – udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*, Zagreb: Alfa

Mužić, V. (2004.) *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*:
<https://www.scribd.com/document/192769731/Uvod-u-Metodologiju-Istrazivanja-Odgoja-i-Obrazovanja-V-Mu%C5%BEi%C4%87>

Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006.) Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_s_kolu_-_MZOS_2006_.pdf, preuzeto: 28.5.2019.

Predmetni kurikulum Priroda i društvo (2016.) http://mzos.hr/datoteke/7-Predmetni_kurikulum-Priroda_i_drustvo.pdf, preuzeto: 28.5.2019.

Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N. (2018.) *Pogled u svijet 1 – udžbenik iz prirode i društva za prvi razred osnovne škole*, Zagreb: Profil Klett

Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N. (2018.) *Pogled u svijet 2 – udžbenik iz prirode i društva za drugi razred osnovne škole*, Zagreb: Profil Klett

Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N. (2018.) *Pogled u svijet 3 – udžbenik iz prirode i društva za treći razred osnovne škole*, Zagreb: Profil Klett

Škreblin, S., Basta, S., Svoboda Arnautov, N. (2018.) *Pogled u svijet 4 – udžbenik iz prirode i društva za četvrti razred osnovne škole*, Zagreb: Profil Klett

Tanay, E.R. (2002.) *Valovi boja: priručnik za likovnu kulturu*, Zagreb: Školska knjiga

10. PRILOZI

Prilog 1. Anketa

UPUTA

Poštovani, ovim upitnikom ispituje se što učitelji razredne nastave misle o temama o moru i životu svijeta mora u razrednoj nastavi te koliko su upoznati s muzejskim prostorom Gloria Maris u Osijeku za potrebe izrade diplomskog rada na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku.

Zajamčena je anonimnost upitnika, a podatci će se koristiti isključivo za potrebe diplomskog rada.

Lijepo Vas molim da odgovorite iskreno i na sva postavljena pitanja.

Unaprijed Vam zahvaljujem na suradnji!

Poznavanje

1. Upoznat/a sam s muzejskim prostorom Gloria Maris u Osijeku.	DA	NE
2. Posjetio/la sam muzejski prostor Gloria Maris u Osijeku.	DA	NE
3. Znam gdje se muzejski prostor nalazi.	DA	NE
4. Upoznat/a sam s programom kojeg muzejski prostor nudi.	DA	NE

Molim Vas u sljedećem odjeljku da odaberete tvrdnju za koju mislite da najviše odgovara Vašem mišljenju (1-u potpunosti se ne slažem, 2-uglavnom se ne slažem, 3-niti se slažem niti se ne slažem, 4-uglavnom se slažem, 5-u potpunosti se slažem)

1. Muzejski prostor Gloria Maris pogodan je za izvođenje nastave prirode i društva.

1 2 3 4 5

2. Muzejski prostor Gloria Maris prigodan je za izvođenje nastave likovne kulture.

1 2 3 4 5

3. Tijekom posjeta muzejskom prostoru moguće je korelirati nastavu prirode i društva i likovne kulture.

1 2 3 4 5

4. Sadržaji o moru i životu svijeta u udžbenicima prirode i društva mogu se obraditi u muzejskom prostoru Gloria Maris.

1 2 3 4 5

5. Učenici bi lakše usvojili gradivo o moru posjetom muzejskom prostoru.

1 2 3 4 5

6. Kada bi mi se pružila prilika posjetio/la bih s učenicima muzejski prostor.

1 2 3 4 5

7. Novac je problem u organiziranju posjete muzejskom prostoru. (15 kn ulaznica za učenike)

1 2 3 4 5

8. Smatram da bi posjet muzejskom prostoru uvelike olakšala učenicima učenje i razumijevanje gradiva o moru i živom svijetu mora.

1 2 3 4 5

9. Učenici pokazuju veliki interes za temama o moru i živom svijetu mora.

1 2 3 4 5

10. Posjet muzejskom prostoru je nepotreban, učenicima je dovoljno znanje iz udžbenika.

1 2 3 4 5

11. Smatram da u učenicima muzejski prostor može biti dodatni izvor znanja kojeg svakako treba iskoristiti.

1 2 3 4 5

12. Teme o moru i živom svijetu mora nisu dovoljno zastupljene u Nastavnom planu i programu.

1 2 3 4 5

13. Teme o moru i živom svijetu mora nisu dovoljno zastupljene u udžbenicima Prirode i društva.

1 2 3 4 5

Molim Vas da u sljedećem odjeljku napišete svoje mišljenje.

14. S obzirom na Vaše radno iskustvo, molimo Vas da predložite najprikladnije nastavne teme iz područja mora za sljedeće razrede:

	Priroda i društvo	Likovna kultura
1. razred		
2. razred		

3. razred		
4. razred		

15. Mislite li da bi posjet muzejskom prostoru bio prikladan svim razredima (1.-4.) s obzirom da se teme iz područja mora ne spominju u 1. razredu.

16. Prema Vašem mišljenju, koji je najveći problem u organizaciji posjete muzeju?

17. Iako postoji već dugi niz godina, neke osječke osnovne škole ne posjećuju ovaj muzejski prostor koji nudi mnogo radionica i raznih sadržaja, što mislite koji je razlog?

18. Mislite li da je sadržaj u udžbenicima količinski primjeren svim razredima? Treba li dodati još sadržaja ili smanjiti količinu istih?

19. Jeste li dosada korelirali sadržaje iz Likovne kulture i Prirode i društva? DA NE

20. Ako jeste, na koje ste načine dosada korelirali sadržaje iz Likovne kulture i Prirode i društva ili na koje je načine to moguće izvesti?

21. Zašto je posjet muzeju dobar izbor za provedbu nastave iz Likovne kulture i Prirode i društva?

22. Biste li posjetili muzejski prostor Gloria Maris u predstojećim školskim godinama? Molimo Vas obrazložite svoj odgovor.
